

Aidiyeti arayan roman: Nefaset Lokantası

Tuğba Doğan: Karakterin dünyaya bakışıyla ilgileniyorum

'Delirtilen Kadınlar' ve kadınları delirtenler!

4

Aidiyeti arayan roman: Nefaset Lokantası

7

Tuğba Doğan: Karakterin dünyaya bakışıyla ilgileniyorum

Soner Sert

11

Hayatla yeniden bağ kurmak

Emek Erez

16

Kadınların belleri ve oy hakları

Funda Cantek

21

'Delirtilen Kadınlar' ve kadınları delirtenler!

Hasan Öztürk

27

'Yaratıcı Yazarlık' kurslarının yarattığı düşünceler

Salih Bolat

33

Etkinlik-Yeni Çıkanlar-Çok Okunanlar

Sayı: 63 | Haziran 2019

Yayın Sahibi

AND Gazetecilik ve Yayıncılık,

San. ve Tic. A.Ş. adına

Vedat Zencir

Genel Yayın Yönetmeni

Ali Duran Topuz

İcra Kurulu Başkanı ve**Sorumlu Yazı İşleri Müdürü**

Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü

Cennet Sepetci / Anıl Mert Özsoy

Katkıda BulunanlarAdalet Çavdar, Soner Sert, Funda
Cantek, Emek Erez, Hasan Öztürk,
Salih Bolat**Yönetim Yeri:**

Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad.

Nazmi Akbacı İş Merkezi 233-234

Sarıyer/İstanbul

Santral (212) 3463601, Faks (212)

3463635

e-mail: info@gazeteduvar.com.tr

Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı,
haber ve fotoğrafların her türlü telif
hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık
Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin
alınmadan, kaynak gösterilmeden ve
link verilmeden iktibas edilemez.

Merhaba,

Son yıllarda Türkçe edebiyatta yeni isimleri daha sık duyar olduk. Bu isimlerden birisi olan Tuğba Doğan, 2014 yılında ilk romanı Musa'nın Uykusu ile edebiyat okurunu selamladı. Aradan geçen beş yılın ardından Doğan, bu kez Nefeset Lokantası ile bir kez daha okurlarıyla buluştu. Dünya ve Türkiye edebiyatının ustalarının yanı sıra genç isimleri de görünür kılmayı kendisine şiar edinen Duvar Kitap olarak Tuğba Doğan'ı kapağımıza taşıdık. Kadın sesinin en gür çıkmasına ihtiyaç duyduğumuz bu çağda Nefeset Lokantası'nı Adalet Çavdar inceledi.

Romanlarının yanı sıra senaryo ve çevirileriyle de tanınan Tuğba Doğan, Soner Sert'in sorularını yanıtladı.

Lucy Ribchester'in Kum Saati Fabrikası, Çiçek Özbek çevirisiyle Alef Yayınları'ndan çıktı. Funda Cantek, Süfrajetlere uygulanan işkenceleri, onların buna karşı direnişlerini, dönemin Londra'sının teşkil ettiği fonu odağına alan Kum Saati Fabrikası'nı yazdı.

Uzun yıllardır tartışılan bir meseledir, yaratıcı yazarlık kursları... Kimine göre edebiyat alanın endüstrileştiği ve büyüünün kaybolduğu iddia edilir, kimine göre ise okuma disiplini, dramaturji gibi edebiyatın asıl eksenlerinde bir yol göstericilik olarak tariflenir. Bu tartışmaya bir katkı da Salih Bolat sundu.

Johann Hari'nin Metis Yayınları tarafından yayımlanan Kaybolan Bağlar-Depresyonun Gerçek Nedenleri ve Beklenmedik Çözümler Depresyonun Gerçek Nedenleri ve Beklenmedik Çözümler adlı kitabı, bize hayatla kopan bağlarımızı gösterirken, depresyon ve kaygıdan kurtulmanın vücudumuza yüklenen kimyasallardan daha çok, kaybettiğimiz bağları yeniden bulmakla mümkün olacağını gösteriyor. Depresyonun bir çeşit yas olduğunu söyleyen Hari'yi Emek Erez yazdı.

Gönül Bakay'ın kaleme aldığı "Delilik: Dün ve Bugün" ve "İngiliz ve Amerikan Edebiyatında Kadınlar ve Delilik" ana başlıklı iki bölümden oluşan Delirtilen Kadınlar için feminizm, edebiyat ve psikoloji ilgilileriyle sınırlandırılmayacak geniş bir okur kitlesinin ilgisini çekecek türden, tarihsel yolculuğu hayli uzun bir inceleme kitabı olarak raflardaki yerini aldı. Hasan Öztürk'ün kaleminden...

Marifet iltifata tabidir.

İyi okumalar

Anıl Mert Özsoy

Aidiyeti arayan roman: Nefaset Lokantası

Tuğba Doğan'ın Yapı Kredi Yayınları etiketiyle çıkarttığı son romanı Nefaset Lokantası okurla buluştu. Kitap, çalıştığı gazeteden bir ay önce kovulmuş olan Salih'in aradığı bir ülkeyi, aradığı aidiyeti anlatıyor. Tuğba Doğan romanıyla okuruna hem edebi hem felsefi bir eserle bir doyum sunuyor.

Adalet Çavdar

Tuğba Doğan'ın Nefaset Lokantası adındaki ikinci romanı Yapı Kredi Yayınları tarafından yakın zamanda yayınlandı. İlk sayfasında bir cenaze törenini anlatarak başlayan romanın sonunda yer alan “Yürürken kalbinin bir avuç koruk gibi ezildiğini duydu” cümlesini okumaya başladığım anda göğsümün üstünde hissettiğim ağırlığı tanımlıyor.

1981 doğumlu Tuğba Doğan sosyoloji eğitimi aldı. Daha sonra yüksek lisansını edebiyat üzerine yaptı. Çeşitli dergilerde denemeleri yer aldı. 2015 yılında yayınlanan Musa'nun Uykusu romanı 2015 Notre Dame de Sion Edebiyat Ödülü Mansiyonu'na layık görüldü. Edebiyat ala-

nında yaptığı “Kaybetmenin Anlatısı: Mai ve Siyah, Huzur ve Tutunamayanlar” başlıklı çalışmasıyla da bilinen yazarın yeni romanı Nefaset Lokantası'nın rüzgarının nereden estiği daha önceki yazınsal geçmişiyle de yakından ilişkili.

‘OKUR GÖNDERDİKLERİNİ, GİTTİKLERİNİ HATIRLIYOR’

Bir defin merasimiyle açılıyor roman. Mezar kazılmış, taze ölü defnedilmek üzereyken bir anlığına gelip sonra giden eşek arılarıyla... Sonra Salih çıkıyor karşımıza. On altı yıl boyunca çalıştığı gazeteden bir ay önce kovulmuş olan Salih, Türkiye’yi terk edip Rio de Janerio’ya yerleşmeye karar veriyor. Küçük bir mahalle; herkes herkesle bunu konuşuyor. Salih’in haftada beş kez yemek yediği Nefaset Lokantası’nda masa kuruluyor. Ah Bu Şarkıların Gözü Kör Olsun şarkısı çalıyor defalarca. Okur burada şarkıyı açıyor. Gönderdiklerini, gittiklerini hatırlıyor.

Gitmekten uzun uzun bahsediliyor Nefaset Lokantası’nda. İnsan neye gider, neyden gider, nasıl gider... Bu uzun zamandır hepimizin derdi. Kimisi hak etmediğini düşündüğü yerde yaşamaktan sıkılır, kimisi kendinden, kimisi her şeyden, kimisi sadece gitmek için gider. Salih, “İçinde durarak ve bedenlerimizi yakalamasına izin vererek büyük bir çürüme tarihi yarattık” diye anlatmaya çalışıyor derdini. Niyetlerin, sözlerin ve eylemlerinin zehirlendiği, kırıldığı, taciz edildiği günlere, gecelere, mekanlara daha fazla şahitlik etmek istemediğinden bambaşka bir yerde yalnız kalmayı tercih ettiğini anlatıyor. Bir tıkanmayı...

“Türkiye nedir?” diye soruyor Salih; aradığı bir ülkeyi anlatıyor. Bulduğunu düşündüğü an aslında herkesin ona oralı olmadığını eğreti olduğunu düşündürdüğünü anlatıyor. Salih aslında hepimizin aradığını arıyor; aitik hissini ama burası onun kendine ait olmasını bile engelliyor. “Yanlış birine âşık olmak gibi” diye tanımlıyor başına geleni “İnsanın kendini durmadan aşağılayan, ona üzüntülerinle, isteklerinle, duygularıyla ve düşüncelerininle yanlışsın, ben senin görmek istediğin kişi değilim, ben benim diyen birini sevemez mi? Benim bu ülkeyle ilişkim yanlış birine âşık olmaktan farksızdır” diyerek devam ediyor anlatmaya.

‘BUGÜNLE BAŞ ETMEYE ÇALIŞAN BİR KARAKTER’

Memleketin neye ve nelere benzediğinin pek çok tanıımı-

‘On altı yıl boyunca çalıştığı gazeteden bir ay önce kovulmuş olan Salih, Türkiye’yi terk edip Rio de Janerio’ya yerleşmeye karar veriyor. Küçük bir mahalle herkes herkesle bunu konuşuyor. Salih’in haftada beş kez yemek yediği Nefaset Lokantası’nda masa kuruluyor. Ah bu şarkıların gözü kör olsun şarkısı çalıyor defalarca. Okur burada şarkıyı açıyor. Gönderdiklerini, gittiklerini hatırlıyor. Gitmekten uzun uzun bahsediliyor Nefaset Lokantası’nda. ’

nı yapıyor yazar romanında. Gitmenin neye benzediğini, kalmanın zaman içinde neye dönüştüğünü anlatıyor. Oğuz Atay'ın 'tutunamayan' kahramanlarından daha realist bir şekilde bugünle ve kendisiyle baş etmeye çalışan bir Salih koyuyor ortaya. Salih bir kaybeden değil amma velakin Salih bir arayan da değil. Salih, hayatı boyunca kafasının içinde ona her daim "Olmadı Salih" diyen, onunla sürekli dalga geçen yaşsız bir cüce ile mücadelesinden bahsediyor. Salih, kurduğu anlatıyla okur arasında kuvvetli bir bağ ve empati kuruyor.

Salih'in derdi pek sevmediği eski bir tanıdığı hakkında kaleme aldığı yazı sonrasında işten kovulması değil. Salih'in derdi ayağının altında bir türlü durmayan kendi gölgesi, kendi zemini. Nefaset Lokantası ve oradaki insanlar onun dünya ile bağ kurduğunun göstergesi ama aslında köksüz ve bağısız, annesiz ve babasız. Ne ait ne üvey; bir türlü bağ kuramadığı çekirdekten bağımsızlığa bütün yaşantısı ile derdi. Zamanı, varoluşunu, yaşadığı coğrafyayı sorguluyor, etrafındaki insanları anlatıyor, dinliyor.

Tuğba Doğan coğrafyayı, mekanı, dini, toplumsal yapıları, ince bağları, kadın-erkek ilişkilerini satır aralarında pek çok felsefeciden ve edebiyatçıdan destek alarak irdeliyor. Salih 'o' ya da 'bu' bir tanımı yok, aidiyeti olmadığı gibi.. O, vasatlıkla derdi olan ama herhangi bir şeyde olamayan, yeryüzüne atıldığını düşünen biri... Herhangi bir tanımın ya da kalıbın içinde duramayan, onu kategorize ettiğiniz tanımın ya da kalıbın içini hızla boşaltabilen Salih o...

SORGULANAN AİDİYET

Nefaset Lokantası'nın son cümlesini okuduğunuzda kendi aidiyetinizi sorguluyorsunuz. Tuğba Doğan okuruna edebi ve felsefi zemini kuvvetli bir eserle doyuma ulaşan bir okuma sunuyor.

Ne mutlu tanıyana, okuyana, dönüp kendisiyle ve içindekiyle kavga etme gücü bulana!

Nefaset Lokantası, Tuğba Doğan,
128 syf., Yapı Kredi Yayınları, 2019.

Tuğba Doğan: Karakterin dünyaya bakışıyla ilgileniyorum

Tuğba Doğan'ın yeni romanı Nefaset Lokantası Yapı Kredi Yayınları etiketiyle yayımlandı. Günümüz Türkiye'sinde hayatın gerçekleriyle boğuşan bireyin açmazlarını, ana karakterin bakışıyla ele alarak varoluş kavramını da anlatıya dahil eden Doğan ile Nefaset Lokantası hakkında konuştuk.

Soner Sert

'Çeviri yapmak kelimeler üzerine tek tek düşünmek, bazen iki eş anlamlı kelime arasında bile bir tercih yapmak için çok uzun vakitler geçirmeyi göze almak demek. Bunu yaparken, kelimelerle, yazıyla ilişkinizde arzunun, zevkin, emeğin ve sabrın ne kadar rol oynadığını sınavabiliyorsunuz. Senaryo yazmak da hikaye, ritim ve bir karakteri belli bir noktadan diğerine taşımanın farklı yolları üzerine düşünmenize yardımcı oluyor. Ama ben kendimi romancı olarak görüyorum.'

İlk romanı Musa'nın Uykusu ile 2015 Notre Dame de Sion Edebiyat Ödülü Mansiyonu'nu alan çevirmen ve senarist Tuğba Doğan'ın, YKY'den ikinci romanı, Nefaset Lokantası'nı yayımlandı. Ana karakteri Salih'in 'başını alıp gitme' isteğini gerçekleştirme karar vermesini, dostlarının bir masada oturup ona veda edişini konu alan olay, beklenmedik gelişmelere gebe kalırken, alt metinde varoluş, coğrafya, zaman ve ölüm gibi zengin tema ve izlekler iskeleti oluşturuyor.

Doğan, bir telkâri ustası gibi ince işçiliğiyle dikkati çekmeyi başarıyor. Dil ve içerik arasındaki uyum atmosferi yaşamsal hale dönüştürürken, metropolde var kalma meselesi de ana meselelerden birini oluşturuyor. Doğan ile Nefaset Lokantası'nı konuştuk.

'KENDİMİ ROMANCI OLARAK GÖRÜYORUM'

Eğitimli bir sosyolog, çevirmen, senarist ve yazarınız. Kendinizi en çok hangisine yakın hissediyorsunuz?

Sosyoloji hayatı okuma biçiminizi büyük ölçüde şekillendiren bir disiplin. Sizi hem kendiniz hem de dışınızdaki dünya hakkında şüpheli ama zarif bir biçimde düşündürüyor. Ben sosyoloji eğitimimi Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde aldım. Bunun da başlı başına bir şans olduğunu düşünüyorum çünkü orada sosyolojiye benim doğama da daha uygun bir yaklaşım hakimdi. Teorinin ve felsefenin ağır bastığı, sanat sosyolojisinin özellikle önemsendiği bir bölümdü, hala da öyledir. Dört yıl boyunca okula her gün heyecanla gittim ve sevdiğim hocalara musallat olup onların yüksek lisans ve doktora derslerini de dinledim. Çeviri yapmaya da üniversite öğrencisiyken başladım. Çeviri yapmak kelimeler üzerine tek tek düşünmek, bazen iki eş anlamlı kelime arasında bile bir tercih yapmak için çok uzun vakitler geçirmeyi göze almak demek. Bunu yaparken, kelimelerle, yazıyla ilişkinizde arzunun, zevkin, emeğin ve sabrın ne kadar rol oynadığını sınavabiliyorsunuz. Senaryo yazmak da hikaye, ritim ve bir karakteri belli bir noktadan diğerine taşımanın farklı yolları üzerine düşünmenize yardımcı oluyor. Ama ben kendimi romancı olarak görüyorum. Sosyoloji, çevirmenlik ve senaristlikten öğrendiği şeyleri roman için öğrenmiş ve onların sağladığı bakışla roman yazan biri olarak.

Kitabınızın ana temalarından birini zaman mefhumu oluşturuyor. Üç başlığa ayırdığınız anlatı da farklı kurgusal bölümlerden öte bir karakterin geçmiş ve gelecek arasında salınan zamanlarını konu alıyor. İşin edebi yanı öte tarafa, kitabı yazarı Tuğba Doğan olarak zaman kavramını nasıl açıklıyorsunuz?

Evreni Tanrısız bile düşünebildiğimi ama zamansız düşünemediğimi fark ettiğim bir an oldu ve o andan beri en fazla ciddiye

aldığım şey haline geldi. Onu nasıl açıklıyorum bilemiyorum, henüz açıklayamıyorum ya da belki hiç açıklayamayacağım. Onun üzerine çalışıyorum, anlatırken anlamaya çalışıyorum.

'ROMAN, TÜRKİYE'NİN BUGÜNÜNE DEĞEN BİR GİTME HİKAYESİ'

Romana konu olan hikâyenin odağında yer alan Salih'in, "kendini alıp" uzaklara gitme isteği, bugün kentte yaşayan çoğu beyaz yakalı kişinin de hayali aslında. Sosyoloji eğitimi de alan bir yazar olarak, çevreye/çevrenize dair yaptığınız bir tespiti edebiyata konu ettiğinizi söyleyebilir miyiz?

Söyleyebiliriz. Romanın baş karakteri Salih işinden kovulmuş bir gazeteci ve İstanbul'u terk edip Rio'ya yerleşme kararı alıyor. Gidiş kararını da hem kendine hem de etrafına, içinde yaşadığı anın toplumsal, tarihsel ve politik vaziyeti üzerinden açıklıyor. Ama romanın başında gidişini mecburen ertele-yen bir olay meydana geliyor ve ertelemeler sürdükçe gidiş kararının çekirdeğine doğru seyahat etmek zorunda kalıyor. Dolayısıyla ben de Salih gibi düşünerek en yüzeysel ve doğru-dan anlamda romanın Türkiye'nin bugününe değen bir gitme hikayesi olduğunu söyleyebilirim. Ama Salih için olduğu gibi kitabın esas derdini de başka türlü düşünmek gerekiyor. Bugün buradan gitmek ya da kalmanın ötesinde, daha zamansız, coğrafyasız, temel bir problem olarak.

Kitabın asıl meselesi varoluş sorunsalı gibi geldi bize. Ana karakterin odağında olduğu hikâye anlatılırken, çevresindekilerin de varoluş sancularına tanık oluyoruz. Sizce, günümüz insanının en gözde problemi varoluş meselesi midir? Ek olarak bu mefhumu konu edinmenizin sebebi nedir?

Sadece günümüz insanının değil tüm zamanlardaki tüm insanların en büyük sorunu. Ben bir beden yani bir ruh ve zihin olarak neyim, ne anlama gelirim, neyi yapmaya muktedirim? Verili bir anın ve koşulların içinde neye, nelere dönüşebilirim? Zannettiğim şeyle olduğum şey arasında nasıl bir aç farkı vardır, bu ikisi nasıl özdeş olur, olabilir mi, bu tür bir özdeşlik mümkün müdür? Bir şey yazarken hikaye ne olursa olsun temelde beni harekete geçiren sorular bunlar. Karakterin dünyaya, varoluşa, kendine bakışının kırıldığı yeri, o anları aramak, oraları tarif etmekle ilgileniyorum. Roman da bana göre bunun en özgür biçimde yapılabildiği meca.

'Ben bir beden yani bir ruh ve zihin olarak neyim, ne anlama gelirim, neyi yapmaya muktedirim? Verili bir anın ve koşulların içinde neye, nelere dönüşebilirim? Zannettiğim şeyle olduğum şey arasında nasıl bir aç farkı vardır, bu ikisi nasıl özdeş olur, olabilir mi, bu tür bir özdeşlik mümkün müdür? Bir şey yazarken hikaye ne olursa olsun temelde beni harekete geçiren sorular bunlar.'

‘YALNIZLIĞA YETERİNCE DEĞER VERİLMİYOR’

Sizin de hikâyesini anlattığınız, kentte yaşayan, bu mekânın getirdiği keşmekeşten ve sunilikten kaçıp yalıtılmış ortamlarda saf ilişkilerin peşinde olan insanların yaşamlarında, kültür kavramı nasıl karşılık buluyor? Bir yanıla kentli olup yalnız ve bir başına var olmaya çabalarken, diğer yanıla küçük kabile ilişkileri de hüküm sürüyor. Bu durumu dair neler söylemek istersiniz?

Çoğu insan kendine Allahlı ya da Allahsız bir cemaat bulup rahatlamak istiyor, yalnızlığa değeri yeterince verilmiyor bence.

Ana karakter Salih’in başka bir yere gitme isteği, o yere ulaşma niyetinden öte, bulunduğu yerde olmama çabasıyla alakalı gibi geldi bize. Bir bütünsellik içinde değerlendirdiğimizde coğrafya kavramı ve eylemsellik içinde coğrafya değişikliği, insanın kendinden uzaklaşma haline çözüm sağlayabilir mi?

Salih kendini oluşturan, kendini olduğu kişi “yapan” çekirdeği arıyor aslında ya da yolculuğu bir noktada buna dönüşüyor. Toplumsal bir meseleden açılıp önce yakın geçmişe sonra çocukluğa doğru giderek daralıp kapanır görünen bir yola çıkmak durumunda kalıyor. Kendinin merkezine doğru çıkılan bir seyahat bu, o yolu mümkün kılan şey de hafıza. Vardığı yer bir çözüm anı mıdır bunun cevabını her okur kendisi verecektir belki ama ben ne zaman bir şeyi çözdüm zannetsem aslında olan şey daha büyük bir kafa karışıklığıydı.

‘SADELEŞTİKÇE DERİNLEŞİYOR’

Bazen birinci tekil, bazen de üçüncü tekil anlatım arasında salınan romanın dili su gibi akıp giderken, okurla muntazaman bir denge kuruyor. Yukarıda bahsi geçen tema ve sorunsalları anlatmadan evvel romanın diline nasıl karar verdiniz? Başlangıçta hesap ettiğinizle, bitişte elinizde olan arasında farklar oldu mu?

Üç bölümden oluşan romanın her bir bölümü kendinin belki üç dört kat fazlasıydı. Yazarken devamlı yeniden yazıyorum ve yazdıklarımın çok büyük bir bölümünden vazgeçiyorum. Yoğun ve şiddetli metinler okumayı sevdiğim ve onlara benzer metinler yazmak istediğim için böyle oluyor bu. Sanırım çok konuşan insanlara olduğu gibi çok konuşan metinlere de tahammülüm az. Bir şey, sadeleştikçe derinleşiyor.

Hazırladığınız yeni bir çalışma var mı? Günleriniz nasıl geçiyor?

Üçüncü romanım üzerine çalışmaya başladım. Bu ara günlerim yanıma bir bavul kitap alıp uzak bir yere gitme hayalleri kurmakla geçiyor.

Nefaset Lokantası, Tuğba Doğan,
128 syf., Yapı Kredi Yayınları,
2019.

Hayatla yeniden bağ kurmak

Johann Hari'nin Metis Yayınları tarafından yayımlanan Kaybolan Bağlar-Depresyonun Gerçek Nedenleri ve Beklenmedik Çözümler Depresyonun Gerçek Nedenleri ve Beklenmedik Çözümler adlı kitabı, bize hayatla kopan bağlarımızı gösterirken, depresyon ve kaygıdan kurtulmanın vücudumuza yüklenen kimyasallardan daha çok, kaybettiğimiz bağları yeniden bulmakla mümkün olacağını gösteriyor.

Emek Erez

Zor bir çağda yaşıyoruz. Depresyon ve kaygı gündelik muhabbetlerin bile konusu artık. Sıkışmış, kaybolmuş, şimdiniz ve geleceksiz hissediyoruz. Peki neden? İnsanın tüm bunları hissetmesinin sebebi kendi kafasının içindeki bir şeylerden mi kaynaklanıyor, yoksa sorun hayatlarımız mı? Çözümü nerede arayacağız bize önerilen kimyasalların geçici rahatlığına mı sığınacağız yoksa daha derinde yatan toplumsal, ekonomik, yaşamsal nedenlere odaklanıp, hayatlarımızı mı değiştireceğiz? Mutsuz bir dünyada mutluluğu bulmak mümkün mü? Kaybettiğimiz bağların depresif olmamızda etkisi var mı? Dayanışma ve ortak anlam bulabildiğimiz durumlar çözüm getirebilir mi? Anlamsız iş yaşamımızın hayatımız üzerindeki etkileri depresyon ve kaygının nedeni olabilir mi? Onlarca soru sorabiliriz.

'Johann Hari konuyu tartışırken kendi deneyimlerinin de etkisiyle önce depresyonun nedenlerine, bugüne kadar uygulanan tedavi yöntemlerinin sorunlarına odaklanıyor. Bunu yaparken, meseleyi farklı bağlamlarda sorunsallaştıran bilim insanlarıyla birebir temasa geçtiği veya depresyon ve kaygı yaşayanlarla tek tek görüştüğü bir yöntem izliyor. Nedenlere dair elde ettiklerinin çözümünü de yine yaşanmış hikâyeler üzerinden ortaya koyuyor.'

Johann Hari'nin geçtiğimiz günlerde "Kaybolan Bağlar 'Depresyonun Gerçek Nedenleri ve Beklenmedik Çözümler'" adlı, Metis Yayınları tarafından, Barış Engin Aksoy çevirisi ile basılan kitabı, sorduğumuz sorulara cevap ararken günümüz dünyasının hayatlarımızdan neleri çaldığını da görmemizi sağlıyor. Kitabı okurken, depresyon ve kaygı üzerine konuşurken genelde nedenlerine odaklı konuştuğumuzu, çözüm üzerine çok kafa yormadığımızı veya bu konuyu ele alırken bilindik klişelerle değerlendirdiğimizi fark ettim. Çoğumuz kaygı ve depresyon yaşıyoruz, haklıyız da çünkü devamlı olumsuz haberlere, şiddet içerikli görsellere, bize nasıl bir bedene sahip olmamız gerektiğini dayatan reklamlara, afişlere, belli ürünleri tüketmediğin sürece yok sayılacağı bir hayatı hatırlatan içeriklere, rekabete, hayatını idame etmeye yetmeyecek ücretlerle hayatta kalmaya, gündelik yaşamın eşitsiz ilişki biçimlerine maruz bırakıyoruz. Ama genellikle Hari'nin de sorunsallaştırdığı gibi konu tedaviye ve tamire gelince çözümü ilaçlarda arıyoruz. Bu elbette kişiyle ilgili bir sorun olmanın ötesinde anlamlar taşıyor. Çünkü konu ilaç sanayisinin sistemle olan ilişkisi ile beraber yaşananlar karşısında "normal" olabilecek durumların, "anormalleştirilip" hastalık olarak kurgulanmasıyla da yakından ilişkili.

Johann Hari konuyu tartışırken kendi deneyimlerinin de etkisiyle önce depresyonun nedenlerine, bugüne kadar uygulanan tedavi yöntemlerinin sorunlarına odaklanıyor. Bunu yaparken, meseleyi farklı bağlamlarda sorunsallaştıran bilim insanlarıyla birebir temasa geçtiği veya depresyon ve kaygı yaşayanlarla tek tek görüştüğü bir yöntem izliyor. Nedenlere dair elde ettiklerinin çözümünü de yine yaşanmış hikâyeler üzerinden ortaya koyuyor. "Kaybolan Bağlar 'Depresyonun Gerçek Nedenleri ve Beklenmedik Çözümler'" kitabına dair eklenmesi gereken bir diğer nitelik ise herkese hitap edecek bir üslupla yazılmış olması, tıbbi literatürün anlaşılabilir kelime dağarcığına çok sapsmadan, sade bir dille, gerçek hikâyelerle birlikte konuyu tartışan bir metin olduğunu söyleyebiliriz bu nedenle.

YANLIŞ HİKÂYE

Depresyon çok sık karşılaştığımız bir durum ve kafamızda belli bir hikâye var. Peki, bu hikâye yanlışsa Hari bize önce bu soruyu sorduruyor. O bundan bahsederken kendi deneyimiyle ilişki kuruyor ve şöyle söylüyor: "Ben kendi hayatımda depresyon ile ilgili iki hikâyeye inanmıştım. Hayatımın ilk on sekiz yılında bunun "tamamen kafamın içinde" olduğunu düşünmüştüm. Yani gerçek değildi, hayaldi, sahteydi, şımarıklıktı, utanç vericiydi, zayıflıktı. Sonraki üç yılda ise yine "tamamen kafamın içinde" olduğuna inanmıştım ama bu defa çok farklı bir şekilde: Beyindeki bir arızadan kaynaklanıyordu." Oysa kitap boyunca da göstermeye çalıştığı gibi bu yanlış bir hikâyeye inanmak. Çünkü depresyon ve kaygı kafamızda olup bitenlerden çok

hayatımızda ve dünyada olup bitenlerle ilgili. Ancak genellikle sebep beyinde olup bitenlerle değerlendirilip, fiziksel bir hastalık olarak ele alınıyor ve çözüm olarak da ilaçlar sunuluyor. Yazarın deneyiminde de olduğu gibi ilaç sonrası hissedilen ilk rahatlama sonrası depresyon geri geliyor, her defasında ilacın dozu artsa da çözüm genellikle bulunamıyor ve ayrıca, yorgunluk, uyuşukluk ve kilo alma gibi olumsuz sonuçlar da ortaya çıkarabiliyor. Burada Hari'nin derdi bu konudaki tıbbi literatürü bütünüyle dışlamak değil ancak o depresyonun nedenine ve tedavisine dair yanlış bir öykünün içerisinde olduğunu yaşayarak öğreniyor. Ona bu araştırmayı yaptıran da bu belki. Yazar buradan yola çıkarak depresyonun yaşamla, dünyanın durumuyla, sınıfsal eşitsizliklerle ilgili nedenleri üzerine düşünüyor.

KOPUKLUK

Yazar, yaptığı araştırmada depresyon ve kaygıya dokuz neden buluyor ve bunları "kopukluk" altında topluyor. Hari, anlamlı bir çalışmadan, doğadan, diğer insanlardan, değerlerden, umutlu bir gelecekte kopuk olmak gibi nedenleri ayrıntıyla tartışırken, gerçekten de bu sebeplerin, bireyin bir anlamda hayata dair yaşanır olandan kopması olduğunu görebiliyoruz. Böyle bir kopukluk yalnızlık, baş edememe, mutsuzluk gibi pek çok şeyi beraberinde getiriyor. Çünkü yazarın deyişiyle, "Bunların hepsi kopukluk ve bağlantısızlık biçimleriydi. Doğuştan ihtiyaç duyduğumuz ama anlaşılan bir noktada kaybettiğimiz bir şeyden uzak düşme biçimleriydi." Elbette Hari, bu dokuz neden üzerine düşünürken, insanlara depresyon ve kaygı üzerine bir reçete vermek niyetinde değil yoksa bu araştırma bir kişisel gelişim kitabı olmanın ötesine geçemezdi, dahası bahsedilenler kişiden kişiye tamiri değişebilecek, farklı yaşam pratiklerinden ortaya çıkıyor. Hari'nin metnini farklılaştıran, kendisinin de yaşadığı süreçleri başka insanların nasıl yaşadığı üzerine düşünerek; depresyonun ortaya çıkmasında etkili olan sebepler arasındaki ortaklığı bulmak ve bunun toplumsal nedenleri üzerine kafa yormak, bu konudaki literatürü de devreye sokarak, depresyonun beynimizde veya kafamızda olan bitenden çok toplumla, çevreyle kısacası dışsal bir nedenle olduğunu göstermek olarak özetlenebilir.

YALNIZLIK

Kitapta, "Diğer İnsanlardan Kopuk Olmak" bahsi altında tartışılan yalnızlığın depresyonla ilişkisi konusu epey ilginç mesela. Bahsedilen yalnızlık insanların fiziksel olarak bulunmaması değil, amiyane tabirle "kalabalıklar içinde yalnızlık". Bu yalnızlıkta belirleyici olan ilişkisizlik, bir şey paylaşmama, yazarın ifadesiyle "karşılıklı yardım ve koruma" hissinin bulunmaması. Peki, neden yalnızız, Hari'ye göre: 1930'lardan bu yana gitgide

'Hari'nin metnini farklılaştıran, kendisinin de yaşadığı süreçleri başka insanların nasıl yaşadığı üzerine düşünerek; depresyonun ortaya çıkmasında etkili olan sebepler arasındaki ortaklığı bulmak ve bunun toplumsal nedenleri üzerine kafa yormak, bu konudaki literatürü de devreye sokarak, depresyonun beynimizde veya kafamızda olan bitenden çok toplumla, çevreyle kısacası dışsal bir nedenle olduğunu göstermek olarak özetlenebilir.'

'Hari, depresyon ve kaygının nedenlerini yukarıda bahsettiğimiz "kopuş" bağlamında tartıştıktan sonra bu kopan bağları yeniden kurmanın mümkünlüğü üzerine yine benzer bir yöntem uygulayarak -konuyu araştıran bilim insanlarının çalışmaları ve deneyimler- düşünmeyi sürdürüyor. Kimyasal olmayan antidepressanlar öneriyor yazar, yaşamın kendi pratiği içinden çıkan, dayanışmaya ve karşılıklı yardımlaşmaya dayanan.'

daha çok şeyi kendi başımıza yapmaya başlamakla kalmadık. Bir şeyleri kendi başımıza yapmanın insanlığın doğal hali, ilerlemenin tek yolu olduğuna da inanmaya başladık. Şöyle düşünüyoruz artık: Ben kendi başımın çaresine bakacağım, herkes de birey olarak kendi başının çaresine baksın. Sana senden başkası yardım edemez. Bana benden başkası yardım edemez..." Ancak işte kendi başımıza çözemeyeceğimiz dertler olduğu gibi sadece kendimize yönelmek diğerkâm olmanın da önüne geçiyor. "Başka"yı önemsememeye başlıyoruz, hayatı sadece kendimiz varmış gibi yaşarken, dünyayı da sadece kendimiz etrafında döndürüyoruz. Dayanışmadan, yardımlaşmadan uzaklaşıyor aynı binanın içinde birbirimize gülümsemekten, selam vermekten bile imtina ediyoruz. Bir an geliyor, hayatın sorunlarını kendi başımıza göğüsleyemez duruma geliyoruz kitapta bahsedilen "ilişkisiz", "paylaşımdan" yoksun yalnızlıkla kendimizi depresyonda bulabiliyoruz. Evet, yalnızlıkta bir tercih olabilir, yalnız kalma isteği hastalık filan değil ama bu bir kopuş olduğunda, hayattan ve dünyadan kopmayı da beraberinde getiriyor ve depresyon-kaygı kaçınılmaz olabiliyor. Çünkü insanın derdini paylaşmaya ihtiyacı var, bir başkasının da senin onun derdini dinlemene. Hari, tek tek başlıklarla ifade ettiği depresyon nedenleri üzerinde uzunca duruyor, tıpkı bu yalnızlık meselesinde olduğu gibi.

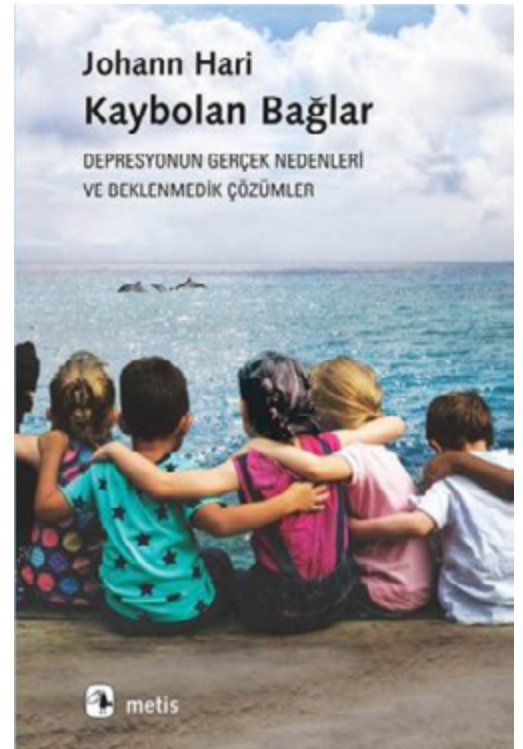
KOPAN BAĞLARI YENİDEN BULMAK

Hari, depresyon ve kaygının nedenlerini yukarıda bahsettiğimiz "kopuş" bağlamında tartıştıktan sonra bu kopan bağları yeniden kurmanın mümkünlüğü üzerine yine benzer bir yöntem uygulayarak -konuyu araştıran bilim insanlarının çalışmaları ve deneyimler- düşünmeyi sürdürüyor. Kimyasal olmayan antidepressanlar öneriyor yazar, yaşamın kendi pratiği içinden çıkan, dayanışmaya ve karşılıklı yardımlaşmaya dayanan. Bu bölümde okuyanı gerçekten etkileyebilecek Türkiyeli bir kadının, Nuriye Cengiz'in hikâyesiyle karşılaşıyoruz. Nuriye Cengiz Berlin'de bulunan sosyal konutlarda (Kotti) yaşayan göçmen bir kadın, tekerlekli sandalyesinden kalkarak kirasını ödeyemediği için evden çıkarılacağını bu nedenle icra memurları gelmeden önce kendisini öldüreceğini söylediği bir yazı asıyor penceresine. Yaşadığı yerde komşuları ondan, o komşularından habersiz oysa hepsi benzer sorunlar yaşıyorlar. Nuriye'nin cama astığı kâğıt burada yaşayan insanların birbirini fark etmesini sağlıyor ve bu kiraların sabitlenmesinin talep edildiği bir direnişe dönüşüyor. Tekerlekli sandalyesiyle barikatın en önünde yer alan Nuriye ve arkadaşları hem hayatları için direnebilecekleri ortak bir anlam buluyorlar hem de komşuluk gibi bu dünyada artık geçerliliğinin olmadığı düşünülen bir bağı tamir ediyorlar. Bu olay birbirlerine karşı olan önyargıyı kırdığı gibi farklı kimlikler arasındaki "farklılaştırma"yı da engelliyor, temas ettikçe kimliklerdeki sabitlenme aşıyor hâttâ homofobinin bile önüne geçildiği bir durum ortaya

çıkartıyor. Önceden özellikle bölgede yaşayan Türklerin nefretle baktıkları hâttâ geceleyin camlarını taşıdıkları gey kafe birden toplantıların yapıldığı, kurulan direniş bölgesinin yemek, su gibi ihtiyaçlarının karşılandığı bir mekâna dönüşüyor. Bu dayanışma pratiği başka alanlarda da hâkim oluyor, kimin sorunu olsa ortak çözüm bulunan kocaman bir eve dönüşüyor mahalle neredeyse. Hari'nin aktardığı bu öykünün söylediği çok şey var, direniş, dayanışma yeniden bağ kurma... Nuriye intihar etmediği gibi yaşama daha çok sarılıyor, başka insanlar için tekerlekli sandalyesini siper ediyor, yalnızlıktan, depresyondan kurtuluyor. Hari bu bağlamda komşuluk gibi kaybedilen bağların bireyin yaşamında nasıl önemli olduğunu, günümüz dünyasında buna benzer bağlardan yoksun oluşumuzun depresyon ve kaygıyı nasıl tetiklediğini ortaya koyuyor. Nuriye'ye, Türkiye'den ev olarak bahsettiği köyünden Berlin'e geldiğinde, bir dairenin dört duvarının arasının ev olarak öğretildiğinden bahsediyor Hari. Ancak direnişten sonra sosyal konutların bulunduğu bu mahalle artık onun ve onun gibi göçmenlerin, LGBTİQ bireylerin, yalnızların, okulda sorun yaşayan ve atılmak üzere olan Mehmet'in, akıl hastanesinden kaçan ve kendisine bir iş ve ev verildiğinde hiç de "deli" olmayan Tuncay'ın, kendilerini ait hissettikleri bir eve dönüşüyor.

Göçmenlere dair nefret yüklü söylemin oldukça arttığı bir dünyada bu mahallede ortaya çıkan dayanışma duygusu üzerine düşünmeli ve örnek alınmalı belki de. Nefret etmektense, bağ kurmayı, dert ortaklığı etmeyi öğrenecek hem "farklılaştırdığımız" gruplara hem de kendimize iyi geleceğiz, bu kötü dünyada depresyonu ve kaygıyı da aşacağız, sadece bizim sorunlarımız olmadığını göreceğiz. Ortak çözümler arayacağız.

Johann Hari'nin "Kaybolan Bağlar 'Depresyonun Gerçek Nedenleri ve Beklenmedik Çözümler'" adlı kitabı, bize hayatla kopan bağlarımızı gösterirken, depresyon ve kaygıdan kurtulmanın vücudumuza yüklenen kimyasallardan daha çok, kaybettiğimiz bağları yeniden bulmakla mümkün olacağını gösteriyor. Sorun kafamızda veya beynimizde değil, yaşadığımız hayatta, dünyanın gidişatında, sistemde sorun var demeye getiriyor sözü. Evet, anlamlı bir iş bulamayabiliriz (kitapta %13 olarak verilmiş dünyada işini anlamlı bulanların oranı) ama doğayla bağımızı yeniden kurmayı deneyebiliriz, hayatımızda bizden başka insanların da olduğunu hatırlayabiliriz, dayanışmayı unutmayıp, diğerkâm olmayı bırakmayabiliriz, diğer insanlarla bağ kurmaya çalışıp koca mahalleleri ait hissettiğimiz bir eve bile dönüştürebiliriz. Yazarın fark ettiğinin altını çizer isek: "Depresyonun da bir tür yas olduğunu fark ettim -ihtiyaç duyduğumuz ama sahip olmadığımız tüm o bağlar için yas."

Kaybolan Bağlar-Depresyonun Gerçek Nedenleri ve Beklenmedik Çözümler, Johann Hari, çev: Barış Engin Aksoy, 368 syf., Metis Kitap, 2019.

Kadınların belleri ve oy hakları

Süfrajetlere uygulanan işkenceler, onların buna karşı direnişleri, dönemin Londra'sının teşkil ettiği fonda etkileyici biçimde anlatılır romanda. Polis şiddetinin tıbbi ve hukuki şiddetle birleştiği zorla besleme, sorgulama ve mahkeme sahneleri de etkileyicidir. Ve tabii bütün bunlara mağrur bir şekilde başkaldıran, "iyimser olmaktan başka şansları olmadığını" vurgulayan süfrajet kadınlar da...

Funda Cantek

20'nci yüzyılda feminist hareketin öncülerinden sayılan süfrajelerin faaliyetleri, 1903'te Emmeline Pankhurst'un girişimiyle Birleşik Krallık'ta kurulan Kadınların Sosyal ve Politik Birliği (Women's Social and Political Union-WSPU) çevresinde başladı. Pankhurst'ın yakın çalışma arkadaşları arasında kızları Christabel ve Sylvia da vardı. Suffrage (oy hakkı) kelimesinden yola çıkarak onlara alaycı bir şekilde süfrajet olarak hitap eden London Daily Mail gazetesi yazarı Charles E. Hands, meramının hilafına, tarihte yerini alan bir harekete, sonradan o hareketi başlatan kadınların da sahiplendiği bir isim bulmuş olacaktı.

Bu kadınların önemli bir kısmı orta ve üst sınıftandı. Hatta bu özelliğinden dolayı birlik üyelerinin, çalışma hayatında kadınların azınlıkta olduğu bir dönemde bedensel emeğiyle hayatını kazanan ve ev kadını olabilmeyi bir ayrıcalık olarak gören alt sınıftan kadınların husumetini çektiği de oluyordu. Oy hakkı talebiyle sınırlı olduğu düşünülerek bir kısım hemcinsleri tarafından bile şehirli, orta ve orta üst sınıftan kadınların kaprisi gibi görülen bu hareket, süfrajetlerin emek sömürsüne, kamusal alanın eşit biçimde kullanılamamasına, beden tahakküm altına alınmasına ve erkek egemenliğine karşı da mücadele ettikleri anlaşılınca daha yaygın bir destek kazandı.

Süfrajetleri, hak mücadelesinde diğer muhalif gruplardan ayıran özellikleri, Birleşik Krallık gibi muhafazakar bir kültürün hakim olduğu coğrafyada kadınların kamusal alanda protesto için var olmalarının yarattığı şaşkınlık ve infialin yanında, taleplerini görünür kılmak için uyguladıkları yöntemlerdi. Kimsenin ölmemesine özen göstererek, maddi zarar yaratıp ses getirecek kundaklama, binaların camlarını kırma, asit atma ve bombalama eylemleri organize ediyor, kendilerini parlamento binasına zincirliyorlar ve sık sık sokak gösterileri yapıyorlardı. Bu eylemler arasında en unutulmaz ve dramatik sonu olanlardan biri, bu uğurda daha önce 49 kez açlık grevine girmiş, birkaç kez de intihara teşebbüs etmiş olan Emily Davison'un, kraliyet at yarışında, süfrajet bayrağıyla kralın atının önüne atlamasıydı. Davison, birkaç gün sonra ölmüş fakat eylemi çok ses getirmişti.

Süfrajet komandoları veya bodyguardlar olarak anılan, jujitsu ustası Edith Garrud'un önderliğindeki bir grup süfrajet ise Emmeline Pankhurst'u korumak amacıyla bir araya gelmişti. Yakın dövüş sanatında usta bu kadınlar, alamet-i farikalari haline gelmiş at kamçısını da kullanarak yeri geldiğinde polisi bile etkisiz hale getirebilecek bir güce ve tekniğe sahiptiler. Süfrajetlerin bu ataklıkları, öz savunma becerileri ve cesaretleri, hem devletin baskı aygıtlarının onlara uyguladığı şiddeti meşrulaştırmalarına hizmet ediyor hem de geleneksel cinsiyet rollerine bağlı, statükocu geniş kamuoyu nezdinde olumsuz

'Süfrajetleri, hak mücadelesinde diğer muhalif gruplardan ayıran özellikleri, Birleşik Krallık gibi muhafazakar bir kültürün hakim olduğu coğrafyada kadınların kamusal alanda protesto için var olmalarının yarattığı şaşkınlık ve infialin yanında, taleplerini görünür kılmak için uyguladıkları yöntemlerdi. Kimsenin ölmemesine özen göstererek, maddi zarar yaratıp ses getirecek kundaklama, binaların camlarını kırma, asit atma ve bombalama eylemleri organize ediyor, kendilerini parlamento binasına zincirliyorlar ve sık sık sokak gösterileri yapıyorlardı.'

'Lucy Ribchester'in Kum Saati Fabrikası, Çiçek Öztekin çevirisiyle Alef Yayınları'ndan çok yakın bir zamanda çıktı. Roman, süfraj hareketinin talepleri, eylem biçimleri ve Britanya kültüründe bulunduğu karşılık üzerine sürükleyici bir metin. Bir tarihi anlatı olmasının yanında, polisiye bir olayın da izi sürüldüğü için gerilimli bir roman. 1912'de, yani WSPU'nun kurulmasının üzerinden dokuz yıl geçmişken, Edward dönemi Londra'sında trapez gösterileri yaparak hayatını kazanan süfrajet Ebony Diamond'un esrarengiz bir şekilde ortadan kaybolmasıyla açılıyor hikaye.'

imajlarının güçlendirilmesine yarıyordu. Süfrajlik boşanma, hatta çocuklarını görmekten men edilme sebebiydi.

Süfrajetlerle birlikte anılan Holloway Cezaevi'nde onlara uygulanan işkenceler önceleri bu sebeple büyük bir tepki görmüyordu. Britanya Hükümeti, tutuklu süfrajetlere politik değil de adi suçlu muamelesi yapmaya başlayınca, süfrajetler açlık grevlerine başladılar. Cezaevinde ölüm vakaları İngiliz hükümetinin üstlenmek istemediği bir sorumluluk olduğu için, 1909'da çeşitli biyolojik ve ruhsal travmalara yol açan zorla besleme uygulamasına geçildi. Bu uygulamaya da direnen süfrajetlerin ABD'deki kızkardeşleri sınıksız kilitledikleri ağızlarından dolayı "demir çeneli melekler" olarak anılıyorlardı. Açlık grevleri ve zorla besleme süfrajetlere çok acı çektirdi fakat nihayet kamuoyunun dikkatini çekmeyi başardılar.

Azimle ve cesaretle sürdürülen oy hakkı talebi, 1916'da Alice Paul'un Ulusal Kadınlar Partisi'ni kurmasına imkan verdi. Ancak birkaç yıl içinde birçok üyesi tutuklanan partiye yaşama şansı tanınmadı. Bu tecrübe size Nezihe Muhittin'in 1923'te kurduğu Kadınlar Halk Fırkası'nın ve bir akıl hastanesinde ölen Muhittin'in başına gelenleri hatırlatıyor mu? Kadınlara en erken oy hakkı verilen ülke olmakla övünürken, oy hakkı almak için uğraşan kadınların başlarına gelenleri de bilelim diye şu linki buraya bırakayım.

Süfrajetleri çevresinde toplayan Kadınların Sosyal ve Politik Birliği'nin faaliyetleri Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla uzun süre sönümlendi. Birleşik Krallık'ta kadınların oy hakkı elde edebilmesi 1928'de mümkün olabildi. Emmeline Pankhurst ise bunu göremeden, kararın açıklanmasından sadece 18 gün önce öldü.

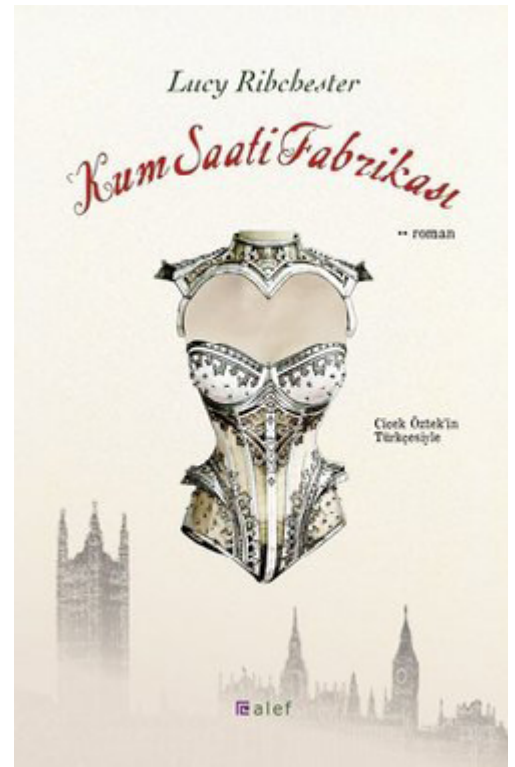
KUM SAATİ FABRİKASI

Şimdi gelelim yazının başlığını ve konusunu ilham eden romana. Lucy Ribchester'in Kum Saati Fabrikası, Çiçek Öztekin çevirisiyle Alef Yayınları'ndan çok yakın bir zamanda çıktı. Roman, süfraj hareketinin talepleri, eylem biçimleri ve Britanya kültüründe bulunduğu karşılık üzerine sürükleyici bir metin. Bir tarihi anlatı olmasının yanında, polisiye bir olayın da izi sürüldüğü için gerilimli bir roman. 1912'de, yani WSPU'nun kurulmasının üzerinden dokuz yıl geçmişken, Edward dönemi Londra'sında trapez gösterileri yaparak hayatını kazanan süfrajet Ebony Diamond'un esrarengiz bir şekilde ortadan kaybolmasıyla açılıyor hikaye. Ebony'yi erkeklerin hakim olduğu basın piyasasında kabul görmeye çalışan ve hatta kendisini Frankie olarak tanıtır pantolonla dolaşan Frances ile birlikte arıyoruz.

Frances başlarda süfrajetlere mesafeye yaklaşan, hırslı ve yoksul bir genç kadındır. Ancak, Ebony'yi ararken tanık oldukları, tanıştığı süfrajetler onu da dönüştürecekler. Polis teşkilatının içinde de bir benzeri vardır Frances'in: Teşkilatın özel süfrajyet biriminden müfettiş Primrose. Meslektaşlarından farklı yaklaşır süfrajyet hareketine o da. Özellikle de amirinin şu sözlerini duyduğunda daha fazla hak verir kadınlara: "Bu kadınlar, yani onlara ne kadar kadın denirse artık, adı suçlu, bunlar bayan değil. Tutuklama sırasında biraz tartaklanma olursa, 'eh, bu işler böyle ablam' diyeceksin."

Romanda önemli bir yer tutan, kadınları ince ve zarif gösteren, adeta bir işkence aleti gibi korselerin üretildiği Kum Saati Fabrikası, kadınların beden ve ruhen muhasara altına alındıkları, erkeklerin hizmetine ve beğenisine sunuldukları bir kültürün/dönemin sembolüdür. Frances/Frankie'nin queer bedeni ve kişiliğinde beliren başkaldırı, roman boyunca sık sık karşımıza çıkar. Sadece iki yüzlü ahlak anlayışının yarattığı her türlü şiddet ve cinsiyet eşitsizliğini değil, etnik ve kültürel eşitsizlikleri de eleştiren, oryantalist indirgemeciliği, kültürel önyargıları da sorgulayan bir tavrı vardır yazarın.

Bentham'ın panopticon tarzı gözetleme tekniğinin uygulandığı Halloway Hapisanesi, süfrajetlere uygulanan işkenceler, onların buna karşı direnişleri, dönemin Londra'sının teşkil ettiği fonda etkileyici biçimde anlatılır romanda. Polis şiddetinin tıbbi ve hukuki şiddetle birleştiği zorla besleme, sorgulama ve mahkeme sahneleri de etkileyicidir. Ve tabii bütün bunlara mağrur bir şekilde başkaldıran, "iyimser olmaktan başka şansları olmadığını" vurgulayan süfrajyet kadınlar da... Ribchester, Emmeline Pankhurst'un ağzından, kadınların direnirken bile barışçıl bir dünyaya duydukları bağlılığı ve eril şiddetinse herkes için sebep olduğu tahribatı vazıh biçimde özetler: "Dünyayı kana bulayan, erkeklerin militanlığı müfettiş; yarattıkları bu vahşetin karşılığında adlarına dikilen anıtlarla, yazılan şarkılarla, destanlarla ödüllendirilen erkeklerin. Kadınların militanlığıysa hiçbir insanın hayatına kastetmeden devam edecek, bu savaşı kendi bildikleri gibi yapmak isteyenlerin hayatları da dahil. Onlara verilecek ödül zaman gösterecek. Size şöyle bir önerim olabilir müfettiş, elleri kanlı birilerini arıyor olsam, biraz daha uzağa bakardım, hükümetin yakınlarına yani."

Kum Saati Fabrikası, Lucy Ribchester, Çev. Çiçek Öztek, Alef Yayınları, 2019, 464 syf.

'Delirtilen Kadınlar' ve kadınları delirtenler!

Gönül Bakay'ın kaleme aldığı "Delilik: Dün ve Bugün" ve "İngiliz ve Amerikan Edebiyatında Kadınlar ve Delilik" ana başlıklı iki bölümden oluşan Delirtilen Kadınlar için feminizm, edebiyat ve psikoloji ilgilileriyle sınırlandırılmayacak geniş bir okur kitlesinin ilgisini çekecek türden, tarihsel yolculuğu hayli uzun bir inceleme kitabı diyebiliriz.

Hasan Öztürk

Kadın ve İngiliz edebiyatı çalışmalarıyla bilinen Gönül Bakay, oylumlu çalışması *Delirtilen Kadınlar* adlı kitabında 'delilik' sorununa, Batı edebiyatının kurmaca metinleri üzerinden eleştirel bir gözle bakıyor. *Delirtilen Kadınlar* kitabının, "İngiliz ve Amerikan Edebiyatında Kadın Deliliği" adlı alt başlığı, Gönül Bakay'ın 'delilik' sorununa açacağı pencereyi netleştiriyor diyebiliriz. Diğer yanda kitabın içi, kurmaca metinlere yansıyan sorunun bilgilendirici yönünü de göz ardı etmemiş olmakla okurunun yolunu aydınlatıyor. Fatmagül Berktaş'ın, "Bir İktidar Söylemi Olarak 'Deli Kadın' İmgesi" başlıklı ufuk açıcı "sunuş" yazısıyla açılan, ardından gelen "Delilik: Dün ve Bugün" ile "İngiliz ve Amerikan Edebiyatında Kadınlar ve Delilik" ana başlıklı iki bölümden oluşan *Delirtilen Kadınlar* için feminizm, edebiyat ve psikoloji ilgilileriyle sınırlandırılmayacak geniş bir okur kitlesinin ilgisini çekecek türden, tarihsel yolculuğu hayli uzun bir inceleme kitabı diyebiliriz.

Sunuş yazısının, "Unutmamak gerekir ki, 'uygarlık kampı'nı terk etmiş veya onun dışına atılmış 'deli kadın'ın bir özelliği de baskıcı eril normlara karşı başkaldırıcı simgelemesidir." cümlesinin izinde yürüyen *Delirtilen Kadınlar* kitabının "Delilik: Dün ve Bugün" başlıklı bilgilendirici bölümündeki tarihsel sürecin öncesi ve sonrası bir yana, Erasmus (Deliliğe Övgü, 1509) ile çağdaş düşünür Michel Foucault (Deliliğin Tarihi, 1960) arasındaki zaman, baş döndüren serüvenleri de barındırıyor. Hemen belirteyim, kitabının başlarında deliliği konuşurken ona, "beni tanımlamak bana sınırlar çizmektir" türünden kuramsal sözler ettiren ve Grek atasözünden esinle "bir kadın da -kendini gizlemek için istediği kadar çaba göstersin- her zaman kadın, yani daima delidir." diyen Erasmus ile Ortaçağın yılda bir kez düzenlenen ve "kilisenin içine sokulan bir eşek anırmaya başladığında sona er[en]" ancak "toplumsal statünün genel olarak ters dönmesi" sayılabilecek "deliler bayramı" üzerinden kritik sorgulamalar yapan ("Delilik ve Toplum", İktidarın Gözü) Foucault, delilik için aynı şeyleri söylemiyorlar kuşkusuz. Bu böyle ancak her iki filozof, deliliğin dilinin 'hakikat' vurgusunda söz birliği etmiş gibi görünüyor.

GERÇEK DÜNYADA KADIN VE DELİLİK

"Biz İnsanlar, doğru bildiklerimize aykırı davranan birini gördük mü onu kolayca 'deli' olarak adlandırmaz mıyız?" sorusuna inandırıcı karşılıklar göstermek için "Tarih boyunca delilik" araştırmasıyla yola çıkan Gönül Bakay, İ.Ö. 2-3 binli yıllardan yirminci yüzyıla gelinceye dek bellekleri alt üst edecek gerçeklerle yüzleştiriyor okuru. Akıl hastalarını kötü ruhlardan kurtarmak için umut beklenen büyüler, cezalandırmalar, öldürmeler ve pratik tedavilerden sonra nihayet modern dünyada "ruh sağlığının korunması, ruhsal bozuklukların önlenmesi ve

"Biz İnsanlar, doğru bildiklerimize aykırı davranan birini gördük mü onu kolayca 'deli' olarak adlandırmaz mıyız?" sorusuna inandırıcı karşılıklar göstermek için "Tarih boyunca delilik" araştırmasıyla yola çıkan Gönül Bakay, İ.Ö. 2-3 binli yıllardan yirminci yüzyıla gelinceye dek bellekleri alt üst edecek gerçeklerle yüzleştiriyor okuru."

iyileştirilmesi için çok boyutlu ve çok katmanlı bir yaklaşımın gerekliliği açık” olduğu gerçeğine uzanan bir uzun yolculuktur onunkisi. Antik Yunan, Roma İmparatorluğu ve çoklukla da Ortaçağ eksenli ‘delilik’ sorununun dikkat çeken bir özelliği, deliliğin cinsiyet ayırımına dayandırılmamış olmasıdır yani eski dünyada ‘herkes’ deli olabilir/di.

Delilik bağlamında ‘kadın’ söz konusu olunca nedense biyolojik/ruhsal beden kenara çekilirken karşı cins öne çıkıyor, sorunun kapsam alanını ‘ataerkil’ dünya belirliyor. “Kadınlar ve delilik” sözlerinin yan yana getirilişi her ne kadar Hippokrates’in, “dengesizliğin kadınların döl yatağından kaynaklandığı” teziyle başla(tıl)mış olsa da çoklukla erkek egemen yeni/modern dünyada bile kadın, adlandırma veya tanımlamanın nesnesi oluyor çok zaman. Toplumsal yaşamda genel olarak ‘delilik’ adıyla bilinen rahatsızlıklardan erkeklerin bir biçimde sıyrılıp çıkarken kadınların çok kere enkaz altında kaldığına vurgu yapan Gönül Bakay, “Dünden bugüne ne değişti?” sorusuna tatmin edici bir karşılık bulamamış görünüyor; dünyanın gidişatına bakılırsa soru/n, olumlu bir cevapla karşılanamayacak gibi ne yazık ki. Soruna çözüm olabilecek bazı bilimsel gelişmeleri de göz ardı etmemeli elbette. Bütün bunlardan sonra, geçen zamanı geriye döndürerek yaşamı yeni baştan gözlemlemek elimizde olsaydı tarihin bir yerinde ‘delir(til) memiş kadınların zamanı’ndan söz edebilir miydik gerçekten, düşünmeye değer doğrusu.

Gönül Bakay’ın, gerçeğin ve kurmacanın dünyasında kadının delirtilişini sorguladığı sürecin başlangıcına, bir alıntıyla ekleme yapmak istiyorum: “İnsanlığın en eski tanrı ifadelerinden biri ‘Ana Tanrıça’dır. Dişil tanrılara inanıldığı dönemlerin başından itibaren tanrıça bolluk, bereket, doğurganlık, soyun devamı, yaşam, ölüm ve tüm canlı yaşamın bünyesinde toplandığı bir kavramdı. Anaerkillik yerleşik hayata geçişle beraber ortaya çıkmıştır. Çünkü avcılıktan tarıma geçilmiş ve bu beslenme yolunu çözüme kavuşturan kadın ise toplum düzeninde egemenliği eline almıştır. Anaerkil dönemde toprak ve onunla uğraşan kadın kavramı bütünleştirilmiştir. Toprak, kadının doğurma özelliğiyle ilişkilendirilerek yeryüzündeki tüm hayatın kaynağı olarak görülmüştür. Kadın, soyun devamını sağlayan, yaratan, yaşam veren, besleyen, çoğaltan ve büyüten-dir. Bazı araştırmacılara göre o dönemde erkek milleti av ya da savaş peşinde oldukları için çanağı, çömleği yapan, toprakla uğraşan kadınlar, bereketi, doğurganlığı, çoğalmayı simgeleyen heykelleri de yapmışlardır. Çünkü bu dönemde yapılan heykeller doğurganlık özelliklerinin vurgulanması dışında abartısızdır. Ancak metallerin bulunması ve yeni bir döneme girilmesiyle birlikte bu işi erkeklerin devraldığı düşünülür. Çünkü metal kadın değil erkek işidir. Erkek böylece yavaş yavaş kadını idealize etmeye başlar, yani gerçek kadını değil düşünüyü

kurduğu kadını yansıtmaya başlar. Uygarlığın gelişmesi, ilk devletlerin ortaya çıkışı ve sınıfsal toplum ile beraber kadının konumu gittikçe düşmüştür Mülkiyet ilişkilerinde erkeğin güç haline geldiği bu dönemde kadın eski konumunu kaybederek tanrılık tahtını da erkeğe kaptırır ve zamanla tüm diğer her şey gibi erkeğin mülkü haline dönüşür. Böylece iyiliğin ve güzelliğin sembolü olan kadın zamanla mitolojiler ve dinlerle birlikte kötülüğün gelişiminin kaynağı olarak sunulmuştur.” (1)

Foucault, “[XVII. yüzyıl ortalarına dek] Delilik fenomeni toplumun ve düşüncenin dokusu içinde kabul görmüştü. Deliler ve delilik kuşkusuz toplumun kıyılarına doğru itilmişlerdi ama evrim gösterdikleri toplumun içine geniş ölçüde yayılmışlardı. Deliler marjinal varlıklar olsalar bile tamamen dışlanmış değillerdi, toplumun işleyişine entegre olmuşlardı. Oysa, XVII. yüzyıldan sonra büyük bir kopuş meydana geldi: Bir dizi kiplik deliyi marjinal varlık olmaktan çıkarıp tamamen dışlanmış bir varlığa dönüştürdü.” (“Delilik, Edebiyat Toplum”, Sonsuza Giden Dil) diyor. Foucault’nun bu belirlemesinin, yukarıda alıntılıdığım bölümdeki ‘toprak’ yerine ‘metal’ kullanımıyla bağlantısından söz edebiliriz. Zamanları, özellikle de egemenleri -erkek- aynı her iki durumun da. Toplumsal yaşamda kadın/deli olanı, “marjinal varlık olmaktan çıkarıp tamamen dışlanmış bir varlığa dönüştür”müş olan egemen erkek, bu dayatma eylemini kamusal alan/özel alan kategorisiyle bir biçimde kendince yasalaştırdı denilebilir. Onun yasasının dışına çıkan (kadın), ya deli ya da suçludur bu nedenle bir biçimde uslanmalı ya da cezalandırılmalıdır, öyle de olmuştur. Edebiyat metinlerine yansıyan, çoklukla da bu uslanma ve cezalandırmanın türlü biçimleridir. Bu ataerki toplum dayatmasının modern dünyanın çok öncelerine, Antik Yunan kültürüne uzandığını söylemek bile fazla. Ayşe Nur Yılmaz’ın, önerdiğim yazısında -Fatmagül Berktaş’a vurguyla- kamusal alan /özel alan ayrımının “Yunan düşüncesinden ve onun polis (kamusal alan) ile oikos (hane) kavramsallaştırmasından türetilir; polis, erkeklerin yönetim alanı, diğeri ise kadınların ve çocukların yeri olan ev içi” olduğuna işaret ederek ataerki dünyada kadının yönetim/kamusal alanın dışına itilmesini “ataerki ideolojinin doğa-kültür ayrımına dayanarak kadınları -doğurganlıklarından ve bedensel özelliklerinden dolayı- doğa ile özdeşleştirmesi, buna karşılık, erkeklerin uygarlığı ve kültürü temsil ettiği kabulü” belirlemesi, sözünü ettiğim tarihçe adına önemli. Bu nedenle, “kadının görünür alanlardaki iradesi ve bedeniyle varlığı açısından insanlık tarihinde M.Ö.5. ve 4. yüzyıldan M.S. 17.ve 18. yüzyıla kadar büyük bir farklılık ne yazık ki gözlenmemiş” olması pek de şaşırtıcı değildir.

'Deliliğin, öykü ve roman türündeki edebiyat metinlerine konu seçilmesi, Foucault'nun "deliyi ve deliliği dışlamaya varan kökensel tercih ise sonunda XIX. yüzyıldan itibaren edebiyatta ele alınmaya başlanır" belirlemesiyle açıklanabilir bir gelişmedir. Bu, alan dışına çıkış, çağdaş feminist düşünür Judith Butler'ın, bir söyleşisinde soruya verdiği karşılıktaki "yaralanmalara neden olan makineyi parçalarına ayırma" söylemiyle yakın duran bir başkaldırıdır; yarayı sağaltmak adına yaralanmayı göze almalı, hapsedildiği özel alan sınırlarını aşmak isteyen kadın.'

KURMACA METİNLERDE KADIN VE DELİLİK

Erkek egemen dünyanın cinsiyetçi yaklaşımına özel alan/kamusal alan belirlemesi, sınırları ve gerekçeleri birbirinden çok ayrı biçimlerde görülebilir, görülmüştür toplumsal yaşamda. Bu bağlamda üzerinde asıl durulması gerekenin 'yazı/edebiyat' alanı olduğunu söylemeliyim. Bu nedenle Delirtilen Kadınlar kitabının iki ana bölümünün arasında, vurguladığım alana yönelik bir 'ara başlık' açılmasını isterdim açıkçası. Gönül Bakay, rahiplerin tekelindeki yazma eyleminin Ortaçağ döneminde yalnızca erkeklerle verildiğini, çok sonraki yıllarda dahi bazı kadınların erkek adlarıyla roman yayınlatabildiklerini belirtiyor ancak Aristoteles'in, delilik ile yaratıcı deha arasındaki olumlu ilişkiye vurgusu önemli başlangıç belirlenerek 'yazı' yoluna/yolculuğuna çıkılabildiği yine de. Papa VI. Alexander (Rodrigo Borgia)'ın, (yönetimi:1492-1503) savaşa giderken vekil bıraktığı ve bir sorunu kâğıda yazması gereken kızı Lucrezia Borgia'ya yazı için 'kanadın, tüyün (yazı kalemin) var mı' diye sorarken "kalem/penis" oyunu yapan Lizbon kardinalinden, yazı yazabilmek için Evdeki Melek'i öldüren feminist yazar Virginia Woolf'e dek, yaratıcı kadının güçlülükle yürüdüğü 'yazı' yolculuğu önemsenmelidir. (2) Kadın olduğu için üniversiteye (Cambridge) alınmamış Anna Finch'in, (1641-1679) "Bize cinsiyetimizi ve yolumuzu yanlış yaptığımızı söylüyorlar/İyi ıslah, moda, dans, giyinme, oyun/İstemek istediğimiz başarılar/Yazmak, okumak, düşünmek veya sormak/Güzelliğimizi bulanıklaştırır ve zamanımızı tüketir/Ve asal fetihlerimizi keseriz" (3) -Sheila Rowbotham'ın "canlı taşbebek" yakıştırmasına esin olmuş- dizeleri ile Norveçli yazar Henrik İbsen'in (1828-1906) Bebek Evi (Nora) tiyatrosunu, kadının bu yazı yolculuğunda önemli durma, sorgulama yerleri sayıyorum.

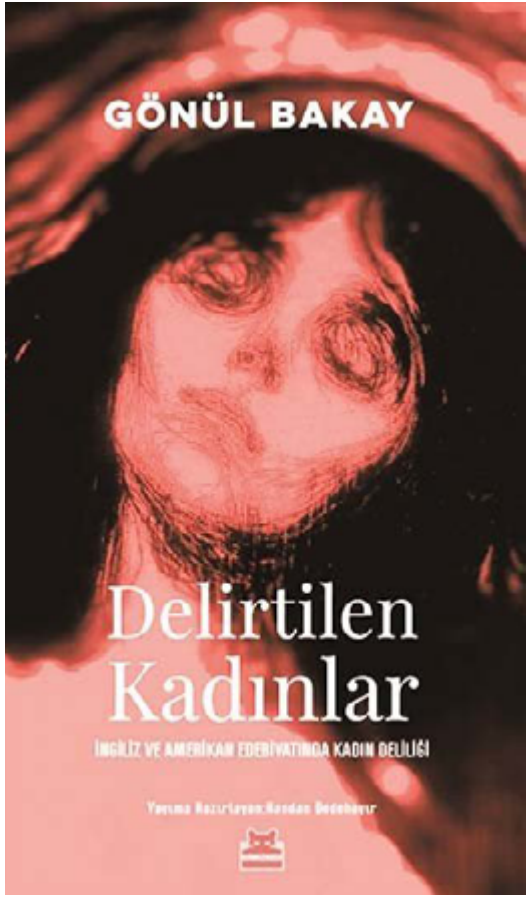
Deliliğin, öykü ve roman türündeki edebiyat metinlerine konu seçilmesi, Foucault'nun "deliyi ve deliliği dışlamaya varan kökensel tercih ise sonunda XIX. yüzyıldan itibaren edebiyatta ele alınmaya başlanır" belirlemesiyle açıklanabilir bir gelişmedir. Bu, alan dışına çıkış, çağdaş feminist düşünür Judith Butler'ın, bir söyleşisinde soruya verdiği karşılıktaki "yaralanmalara neden olan makineyi parçalarına ayırma" söylemiyle yakın duran bir başkaldırıdır; yarayı sağaltmak adına yaralanmayı göze almalı, hapsedildiği özel alan sınırlarını aşmak isteyen kadın. (4)

Delirtilen Kadınlar kitabının kurmaca metinlere yönelik ikinci bölümü "Ortaçağ İngiliz yazınında delilik" ile başlıyor. İki erkek yazar John Gower ve Geoffrey Chaucer ile kadın yazar Margery Kemp'in söz konusu edildiği Ortaçağ ve sonrasında "tüm zamanların ustası Shakespeare" (Hamlet, Macbeth ve Hırçın Kız) ile devam eden yolculuk 18 ve 19. yüzyıl yazarlarının deliliği konu edinen romanlarındaki uzun soluklu durak-

lamalarla sürüyor. Mary Wollstonecraft (Maria veya Kadın Yanlıları), Walter Scott (The Bride of Lemmermoor), Emily Bronte (Uğultulu Tepeler), Charlotte Bronte (Jane Eyre; Vilette), Mary Elizabeth Braddon (Lady Audley'nin Sırrı), Charles Dickens (Büyük Umutlar), William Wilkie Collins (Beyaz Kadın) ve Charlotte Perkins Gilman (Sarı Duvar Kâğıdı), okurun yüz yıllık delilik yolculuğundaki özel işaretli durak yerleridir. Bu durumda, yolculuğun kalkış noktası, Geoffrey Chaucer'ın "Bahtlı Kadının Hikâyesi" olmalı derim.

"Modern çağın edebiyatında kadınlar ve delilik" konusu, söz yerindeyse 'makineyi parçalarına ayırma'yı büyük ölçüde başaran, "kadınların iç dünyasını, yaşadıkları ayrımcılığı, baskıları ve önyargıları dile getirirken, kadın tanımını derinden değiştirecek zorlu bir mücadelenin ön saflarında yer al"mış kadın yazarların metinlerinde yeni bir dille anlatılmıştır. Gönül Bakay, bir dönem erkek adlarıyla roman yazmak durumundaki kadın yazarların ardından, yirminci yüzyılın modernist kadın yazarlarının romanlarındaki özgürlükçü dilin, Freud'un açtığı yolu genişleten J. Lacan (1901-1981) ile R.D.Laing (1927-1989) etkisiyle mümkün olabildiğini vurguluyor modernist edebiyat metinlerine bakmadan önce.

20. yüzyılın başlarında Cambridge Üniversitesinin (erkek) kütüphanesine girmesine izin verilmemişken kadınların yazı/entelektüel özgürlüğünü anlattığı Kendine Ait Bir Oda yazarı Virginia Woolf (Mrs. Dalloway), yazdıklarıyla "kadının birey olma çabasına önemli katkılarda bulun"muş olanlar listesinin ilk sırasındadır tartışmasız. Jean Rhys (Geniş, Geniş Bir Deniz), Daphne du Murier (Rebecca), Doris Lessing (Dört Kapılı Şehir; Altın Defter; Türkü Söylüyor Otlar), Kate Millett (Uçuş), Phyllis Chesler (Woman and Madness), Marge Piercy (Zamanın Kıyısındaki Kadın), Joanne Greenberg (Sana Gül Bahçesi Vadetmedim), Nawal El Saadawi (Tanrı Nil Kıyısında Öldü), Margaret Atwood (Nam-ı Diğer Grace), Kay Redfield Jamison (Durulmayan Bir Kafa), Joan Didion (Oluruna Bırak), Stephen King (Sadist), Sebastian Faulks (İnsan İzleri), Shirley Jackson (The Haunting of Hill House), Sylvia Plath (Sırça Fanus), Elizabeth Flock (Ben ve Emma) ile Susanna Kaysen (Bölünen Kız), yirminci yüzyılın kadın ve delilik sorunu irdeleyen, erkek yazarlardan neredeyse tamamen arındırılmış modernist yazarlarıdır. Kitabın isimler ve eserler listesi, "İngiliz ve Amerikan edebiyatında 'kadın ve delilik' konusuna eğilmiş, kimi zaman kendisi de 'deli' olarak nitelendirilmiş 30 seçkin yazarın 37 yapıtı" dışındakiler için de güvenilir bir yol haritası olacaktır kuşkusuz.

Delirtilen Kadınlar, Gönül Bakay, 352 syf., Kırmızı Kedi, 2019

KİTAP SAYFALARINDAN KADIN GERÇEĞİNE

“Gerek kadın sorunlarına ilgi duyan gerekse edebiyatı hayatlarından eksik etmeyen okurlara farklı bir pencere aralamayı” hedeflemiş Delirtilen Kadınlar kitabının, tarihsel süreçte pek çok haksızlığa uğramışken bugünün erkek egemen dünyasında acı çekmeye devam eden kadın delilere kulak verilmesine katkısı olacağını umuyorum. Bu nedenle kitabı, Oğuz Atay’ın, “sen neredesin acaba” sorusunun önüne eklediği “sevgili” sözcüğüyle biraz da rencide ettiğini düşündüğüm “okuyucu” için gündeme getirmeyi amacım. Medya, siyaset, sivil toplum kuruluşları türündeki alanların egemenlerinin kadını ‘özel’ alanına sıkıştırmaya yönelik açık/örtük eylemlerinin listesi hayli kabarık bu ülkede, sıralamaya gelmez. Yazılarıyla ve yayıncılığıyla ‘kadınlık’ bilincinin yerleşmesinde katkısı olmuş ve üstelik de ilk kitabı yasaklanmış yazar kadın adına düzenlenen roman yarışmasının jürisine romancı kadın çağrılmayan 2019 Türkiye’de, incelediği öykü ya da roman türündeki kurmaca metinlerin kişilerinden söz ederken ‘kadın karakter’ demekten imtina ederek ‘bayan karakter’ demeyi seçen akademisyenler, yazdıklarıyla akademik puan/lar yazdırıyorlar kariyer hanelerine. Bu yazıyı yazdığım Haziran (2019) ortalarında bu ülkenin televizyon kanallarının birinde “kadınsız toplum, yarısız toplumdur” türünden kamusal bilinçlendirmelere tanık oldum. Zaman, Cumhuriyet rejiminin handiyse yüzüncü yılına gelmişken, kadın şaşkınlığına ve bir de bizim gel(eme)diğimiz yere bir bakar mısınız şöyle bir.

Güler Yüksel İnce, “Feminizm ve Sanat”, Dipnot 7, Ekim-Kasım-Aralık 2011, 175; Fatma Gül Berktaş ve Ayşe Nur Yılmaz’ın, adı geçen dergideki yazılarını da ilgilileri için önermeliyim.

Virginia Woolf’un, ‘Evdeki Melek’ sembolü için bkz. “Kadınlar İçin Meslekler”, Benlik Üzerine Denemeler, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2017, 110-16; Mitolojik Arakne’yi anımsatan bu kapatılmanın sanatsal yansıması da erkeklerden ayrı bir konumdadır: “Zaman, para ve ‘kendine ait bir oda’ gibi temel gereksinimlerden yoksun bırakılan kadınların, edebiyat ve sanatın tüm dallarından yakın zamanlara kadar uzak kalışları şaşırtıcı olmasa gerek. Dışlanmışlıkları dolayısıyla kadınların sanatsal üretimleri, erkelerinden önemli farklıklar gösterir.” Janet Wolff, Sanatın Toplumsal Üretimi, çev. Ayşegül Demir, Özne Yayınları, İstanbul 2000, 46

Anna Finch, “The Introduction”, <https://www.poetryfoundation.org/poems> (erişim tarihi: 10.06.2019)

“Cinsiyet belasından feminist bir yaşam sürmeye: Sara Ahmed’in Judith Butler’la söyleşisi” çev. İpek Tabur, <https://catlakzemin.com> (erişim tarihi: 10.06.2019)

‘Yaratıcı Yazarlık’ kurslarının yarattığı düşünceler

Yazılı kültür sürecini gözeneklerinde yaşayıp tamamlayamadan, görsel kültür sürecini yaşamaya başlayan, üstelik görsel kültürün kendi iç dinamikleriyle değil de dış dinamiklerce belirlendiği toplumumuzda “yaratıcı yazarlık” kurslarının artış göstermesini doğal karşılamak gerekir. Görsel kültürün de arka planının yazılı kültür üzerinde yükseldiği düşünülürse, bu gelişmenin önemi ve nedeni anlaşılacaktır. Ne var ki söz konusu kurslarda görev alan eğitmenlerin, eğitim programlarının doğru ve sağlıklı olması gerekir. Aksi durumda amaçla uyuşmayan sonuçlarla karşı karşıya kalırız.

1980’li yılların sonlarında, Ankara’da İletişim Fakültesi’nde hocalık yaptığım yıllarda, resim, tiyatro, müzik gibi sanat kursları verilen bir sanat merkezinin sahibi olan bir arkadaşım, bana da sanat merkezinde yaratıcı yazarlık kursu vermemi önermişti. Üniversitede “yazınsal türler”, “eleştirel okuma” gibi dersler veriyordum ve özellikle kurmaca metinlerin (roman, öykü, oyun vb.) yazma süreçleriyle yakından ilgiliydim. Arkadaşımın önerisi ilginçti. Gerçi incelediğim Batı üniversitelerinin çoğunda, özellikle ABD’de “yaratıcı yazma (creative writing)” dersleri, hatta bölümleri epey yaygındı. Sanırım sivil kurslar da vardı. Bizde de neden olmasındı? Arkadaşımın önerisini biraz tedirgin ama olumlu karşıladım. Çünkü böyle bir kurs oldukça ciddi bir iddia taşıyordu: “Yaratıcı Yazarlık!” Aslında ‘yaratıcı yazarlık’ derken, yazılı dilin sanatsal anlam-

Salih Bolat

'Yazarlık atölyelerine dönersek, bu atölyelerin çoğunda ders veren kişiler yazar ya da şair olmalarının kendilerine sağlamış olduğu deneyimlerini paylaşıyorlar. Elbette bu çok iyi bir şey. Ama bu deneyimlerden nesnel bilgi elde etmek zordur. Oysa bilginin kavramlaştırılması ve böylece paylaşılır, üretilir hatta tasarruf edilir biçime getirilmesi gerekir. Bu nedenle, yazarlık atölyelerinde ders veren kişilerin, akademik bir yeterliliklerinin de olması beklenir.'

da kullanılmasından söz ediyoruz. Burada önemli olan 'sanat' kavramıdır. Sanatın temel işlevi, duyularımızın dışında kalan, algılayamadığımız ve hissedemediğimiz, doğal dilin olanaklarının yetmediği, gücünün sınırlı kaldığı anlamlar evrenini, duyularımızın sınırları içine çekmek ve böylece duygusal dünyamızı biçimler, sesler, sözcükler ya da hareketler aracılığıyla zenginleştirmektir. Ama biz daha alçakgönüllü ve yazar yetiştirme gibi bir iddiamızın olmadığına inanılması için, kursun adını, "yazınsal yaratıcılık" koyduk. İlgi gördü ve çalışmalarımızı iki grup olarak yürüttük. O günlerde, Uğur Mumcu Vakfı'ndan Güldal Mumcu'nun bu konuda benimle görüşme talebinde bulunduğunu, Uğur Mumcu Vakfı bünyesinde de bu tür bir kurs açmayı düşündüklerini, Attila İlhan ve başka yazar ve şairlerle bu konudaki görüşlerini aldığını belirtmek isterim. Benim kursum katılan bazı arkadaşlar, sonraki yıllarda öykü ve roman yazdılar, yayınladılar. Aradan geçen otuz yılın sonunda, bugün, yazarlık kurslarının ve atölyelerinin oldukça arttığını görüyorum. Hatta benim yürüttüğüm çalışmalara olumsuz yaklaşan, "yazarlığın da kursu mu olurmuş!" diye alay eden kimi arkadaşların bile bugün bu tür çalışmalar yaptıklarını görüyorum ve duyuyorum. Bu durum yazılı kültürün gelişmesi ve yaygınlaşması açısından sevindirici. Ne var ki, böyle bir eğitim için yetersiz kişilerin, yetersiz materyallerle, yetersiz ve yanlış programlarla yazı/yazarlık atölyeleri yürütmeye çalıştıklarını da görüyorum. Bu tür çalışmalar, insanların kendilerini yazılı olarak ifade etme isteklerini ve cesaretlerini kullanarak para kazanmak amacını önde tuttıklarını düşündürebilir.

Bu tür çalışmalara katılmadan yazar olunamaz mı? Elbette olunur. Ama bu tür çalışmalara katılan yazar ile katılmayan yazar arasında da fark vardır. Örneğin, çoğu kurmaca (roman, öykü, oyun vb) yazarı, bir öyküsünde ya da romanında niçin birinci tekil ya da üçüncü tekil anlatı açısını tercih ettiğini açıklayamamaktadır. Bu yazarlar öykülerinin ya da romanlarının merkezini oluşturan olayların anlatı açısına karar verirken, bu olayın ne tür bir anlatı açısı gerektirdiği konusunda pek de emin değildir. Hakikat duygusu oluşturmak için, kaç kurmaca yazarının karakterlerini evrimleştirdiğini söyleyebiliriz? Çoğu romanda ve öyküde karakterler başlangıçta nasıllarsa, sonda da öyle kalarak, organik olmayan, şematik bir kurmaca metin örneği sunuyor. Neyse...

DENEYİMLERDEN NESNEL BİLGİ ELDE ETMEK ZORDUR

Yazarlık atölyelerine dönersek, bu atölyelerin çoğunda ders veren kişiler yazar ya da şair olmalarının kendilerine sağlamış olduğu deneyimlerini paylaşıyorlar. Elbette bu çok iyi bir şey. Ama bu deneyimlerden nesnel bilgi elde etmek zordur. Oysa bilginin kavramlaştırılması ve böylece paylaşılır, üretilir hat-

ta tasarruf edilir biçime getirilmesi gerekir. Bu nedenle, yazarlık atölyelerinde ders veren kişilerin, akademik bir yeterliliklerinin de olması beklenir. Bir yazarlık atölyesi eğitmeni, en az şu alanlarda bilginin bütünlüğünü kurabilmelidir:

- Yazılı iletişim süreçleri
- Eleştirel okuma süreçleri
- Metin türleri, onların dil ve gerçeklikle ilişki biçimleri
- Göstergibilimsel metin çözümleme süreçleri
- Zamansallaştırma, mekansallaştırma yöntemleri
- Dile anlamsal çok değerlilik kazandıran teknikler
- Dili şiir yapan araçlar (İmge, metafor vb)
- Şiir ile şiirsellik arasındaki farklar
- Karakter yaratma teknikleri
- Sanat felsefesi

Yazarlık kursları ve atelyeleri, bana kalırsa, yazar yetiştirmek yerine, öncelikle “eleştirel okur” yetiştirmeyi öne almalı. Çünkü eleştirel okur olunmadan, yazar olunabileceği kuşkuludur. Bir eleştirel okurdan,

Emin Özdemir’i izleyerek söylersek, şu nitelikler beklenebilir:

- Metnin düşünce ve duygu yapısını oluşturan öğeleri ayırbilmek, yazarın amacını kestirebilmek,
- Okunan metnin yazı türünü (makale, köşe yazısı, deneme, eleştiri, şiir, öykü vb.) kestirebilmek,
- Yazarın seçtiği konuya karşı takındığı tutumu metnin dil ve anlatım özelliğinden çıkarabilmek,
- Metnin dokusu içinde yer alan anahtar kavramları, cümleleri, paragrafları ve bunların birbirleriyle ilişkisini araştırıp bulabilmek,
- Metnin duygusal ve düşünsel gelişimini (yere ya da zamana göre düzenleniş biçimi; neden-sonuç ilişkisine göre düzenleniş biçimi) gösterebilmek.
- Metnin sözcük örgüsünü oluşturan öğeleri, bunların birbirleriyle ilişkisini, temel, yan, değişmeceli anlamlarını metin içindeki konumlarına göre adlandırabilmek,
- Yazarın başvurduğu anlatım biçimlerini, düşünceleri geliştirme yollarını metne bağlı kalarak seçebilmek.

Bu ölçütlerin, “eleştirel okur”u “yazar” olmaya doğru evrimleştirmek için yeterli olduğu söylenemezse de, yararlı olduğu söylenebilir. Çünkü bu ölçütler yazınsal yapıtın daha çok dış biçimiyle ilgilidir. Bu ölçütler yazınsal yapıtın, “anlam”, “mesaj, temel düşünce”, “ideoloji” gibi içeriğine yönelik göndermelerle tamamlandığında, “oku-yazar” eğitiminin içeriğine daha çok yaklaşmış oluruz.

Elbette bu saydığım bilgi konuları artırılabilir. Ama bir de bu tür kurslara gelenlerin profiline bakarsak, motivasyon sürecimizi değiştirmemiz, öğretim yöntemimizi gözden geçirmemiz gerekebilir:

‘Bu ölçütlerin, “eleştirel okur”u “yazar” olmaya doğru evrimleştirmek için yeterli olduğu söylenemezse de, yararlı olduğu söylenebilir. Çünkü bu ölçütler yazınsal yapıtın daha çok dış biçimiyle ilgilidir. Bu ölçütler yazınsal yapıtın, “anlam”, “mesaj, temel düşünce”, “ideoloji” gibi içeriğine yönelik göndermelerle tamamlandığında, “oku-yazar” eğitiminin içeriğine daha çok yaklaşmış oluruz.’

'Yazarlık kursları gibi kurslar tamamen kişinin kendi isteğine bağlı olduğu için, hatta programı bile belirlemeye katılabildikleri, düşünce sistematiği olarak tamamen özgür oldukları için, işin ciddiyetinin farkına varamayabiliyorlar. Yetenekli oldukları halde çalışmalara katılmadaki sorumsuzlukları, insana şu sözü hatırlatıyor: "Tanrının en büyük hatası, gençliği gençlere vermek olmuştur."

- Çalışmayan kadınlar ve erkekler
- Çalışan kadınlar ve erkekler
- Üniversite öğrencileri

Çalışmayan kadınlar ve erkekler (emekli de olabilir) daha çok orta ve üstü gelir düzeyinde, orta yaşa yakın, evli ya da yalnız yaşayan, artık hayatında anlamlı şeyler yapmak isteyen, kendini yazılı olarak ifade etmek isteyen, bir zamanlar (gençliklerinde) tiyatro ya da edebiyatla bir süre uğraşmış ama zamanla hayatın rüzgârına kapılıp uzaklaşmış ve şimdi yazmakla uğraşmak için uygun zamanı yakaladıklarını düşünen kişiler oluyorlar. Ne yazık ki bu kişilerin çoğu için gerçekten zaman geçmiş ya da hiç gelmemiş oluyor. Çok azı ise gerçekten yetenekli olsa da yazmak bir yaşam biçimi gerektirdiğinden, kemikleşmiş yaşam biçimleri yazmayla uğraşmalarına izin vermiyor. Bu kişilerin çok çok azı ise gerçekten yaşamlarını bu işe göre biçimlendirebilecek, yetenekli, öğrenmeye açık kişiler. Ne var ki onlardan da bir Sait Faik ya da James Joyce olmalarını bekleyemeyiz. Zaten kendileri de bunun farkında oluyorlar. Ama verdiğiniz ödevleri yapmaları, önerdiğiniz kitapları okumaları, derslere bütün motivasyonlarıyla katılmaları sizi de motive ediyor ve kursu zevkli duruma getirenler de bu kişiler oluyor. Çalışan kadınlar ve erkekler, kursa en hızlı başlayan kişiler oluyor. Sıkıcı iş zamanlarının dışında kendilerini gerçekleştirecekleri bir alan bulmuş olmanın heyecanını nasıl yaşadıklarını somut olarak görebiliyorsunuz. Kendilerine benzeyen bir grup bulmuş olmaları da onların heyecanını ayrıca etkiliyor. Kurs saatlerini ve günlerini belirlerken gösterdikleri çabadan da bu heyecanlarını görebiliyorsunuz. Ne var ki ilerleyen günlerde bu kişiler çalışmalara son derece katılmaları gerektiğini, işin şakası olmadığını, kendini ifade etmenin kendini saklamaktan daha zor olduğunu anlayınca, fire vermeye başlıyorlar. Zaten zaman geçirecekleri bir işlerinin olması, onları evcil dünyalarına geri döndüren önemli bir neden oluyor. Bu kişilerden belki bir-iki kişi kursun sonuna kadar devam edebiliyor. Başlangıçta kursu biraz küçümseyen, biraz güvensiz başlayan üniversite öğrencileri, kursun en dinamik grubu gibi davranırken, zamanla derslerini, sınavlarını bahane ederek işi savsaklayan bir eğilim gösteriyorlar. İçinde yaşadıkları üniversitenin onları belli ders programlarıyla, zorunlu sınavlarla, devam zorunluluklarıyla, "prof", "doç." gibi titri olan öğretim elemanlarıyla formel bir yapı içine almış olması, informal bir eğitim olan kursla uyumlu bir ilişki kurmalarında sorun yaratabiliyor. Yazarlık kursları gibi kurslar tamamen kişinin kendi isteğine bağlı olduğu için, hatta programı bile belirlemeye katılabildikleri, düşünce sistematiği olarak tamamen özgür oldukları için, işin ciddiyetinin farkına varamayabiliyorlar. Yetenekli oldukları halde çalışmalara katılmadaki sorumsuzlukları, insana şu sözü hatırlatıyor: "Tanrının en büyük hatası, gençliği gençlere vermek olmuştur."

Ülkemizdeki bazı ilgiye değer yazarlık kurslarının, internet ortamında kendilerini nasıl sunduklarına baktığımızda, söz konusu eğitimin uygulamada nasıl biçimlendiği görülebilir: “Yaratıcı Yazarlık Kursu” yürüten Murat Gülsoy kursu şöyle tanımlıyor:

“Uygulamalı bir seminer dizisi olarak tasarlanmış olan Yaratıcı Yazarlık Kursu’nda kurmaca edebiyat yapıtlarının (öykü ve roman) nasıl üretildiği konusunda bilgiler aktarılacak; hikâyenin unsurları, kurmaca metinde zamanın kullanımı, mekânın işlevi, karakterlerin yaratılması, olay örgüsünün yapılandırılması, klasik ve modernist anlatım biçimleri, edebi türler, dramatik gerilimin oluşturulması gibi yazma tekniğine ilişkin konular yetkin örnekler üzerinde tartışılacaktır. Tüm bu yöntemlerin yanı sıra, edebiyatın insan yaratıcılığı ile ilişkisi irdelenecek, ilhamın kaynakları araştırılacaktır. Amaç, katılımcıların kendi kurmaca metinlerini yazarken yaratıcılıklarını daha iyi ortaya koyabilmeleri için yol göstermek ve içgörü kazanmalarına yardımcı olmaktır. Atölye süresince katılımcılar yazdıkları öyküleri tartışacak, yazma tekniğini etkileşimli bir eleştiri ortamında geliştirecektir.”

İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde etkinlik gösteren “İSMEK” adlı kuruluş, konuya profesyonel açıdan yaklaşıyor. “Yaratıcı Yazarlık Kursu” nu şöyle tanımlıyor ve bu kursa katılanlara istihdam bilgisi de veriyor:

- Genel: Bu programla, gramer açısından düzgün, edebi açıdan nitelikli metinler kaleme alabilme bilgi ve becerisi kazandırılmaktadır.
- Konu Başlıkları: Edebiyat, kaynak taraması ve gözlem, imla kuralları, planlı ve etkili yazma, edebi türler, anlatım teknikleri, metin inceleme, hak ve sorumluluklar.
- İstihdam Alanları: Bu eğitimi başarıyla tamamlayanlar, metin yazarına ihtiyaç duyan çeşitli kurum ve kuruluşlarda çalışabilecekleri gibi kendileri de üretim yapabilirler.

“Notos Yaratıcı Yazarlık Atölyesi” kendini şu biçimde sunuyor:

“On hafta sürecek çalışmada bir yazınsal metnin öğelerinin neler olduğu, yazınsal dilin en önemli anahtar oluşunun nedenleri, gerçeklik ve kurgu ayrımı, kişilerin yaratılma biçimleri, olay örgüsünün kurgulanışı gibi başlıkların yanı sıra, şiiri öbür türlerden farklı kılan nedir, felsefe ile edebiyat arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır gibi konular üstüne yoğunlaşılacak. Didaktik bir öğretimin tamamıyla dışında, uygulamaya, karşılıklı tartışmaya, yorumlamaya dayalı bir çalışma biçimiyle.”

'Neden insanlar, örgü, nakış, resim seramik vs... hobilerle ilgilenenleri onaylıyor da kitapların dünyasında olma isteğini sorguluyor? Bence yazmak insanın kendisini tanımada en güçlü faktör. Yazar olmak isteyenler kadar yazarlık iddiası olmayan insanların da orada olabilmesi ve beslenmesi toplumun farkındalığının yükselmesi açısından büyük yarar sağlayacaktır.'

"Sadri Alışık Kültür Merkezi" de 'yaratıcı yazarlık' programının içeriğini şu biçimde açıklıyor:

- Oyun Yazarlığının Temelleri ve Hikâye Geliştirme
- Karakter Yaratma ve Diyalog
- Tiyatro Tarihi ve Kuramları
- Uygulama ve Dramaturji
- Yaratıcı Yazarlığın Temel Dinamikleri
- Edebi ve Dramatik Türler / Yazarlık

Görüldüğü gibi ilgiye değer bazı yazarlık kurslarının duyurularında yer alan içerik bilgileri, böyle bir kurs için yeterli görülüyor.

BİR KURSIYERİN DÜŞÜNCELERİ

"Yaratıcı yazarlık çalışmalarından fazlasıyla nasibini almış bir kişi olarak önemli izlenimlerimin olduğunu düşünüyorum (...) İyi yazıp yazmadığımla da artık çok ilgilenmiyorum. Yazmak ve okumakla ilgilenen insanlarla bir arada, kitaplardan, edebiyattan oluşan bir dünyanın içinde olmak beni çok mutlu ediyor. Neden insanlar, örgü, nakış, resim seramik vs... hobilerle ilgilenenleri onaylıyor da kitapların dünyasında olma isteğini sorguluyor? Bence yazmak insanın kendisini tanımada en güçlü faktör. Yazar olmak isteyenler kadar yazarlık iddiası olmayan insanların da orada olabilmesi ve beslenmesi toplumun farkındalığının yükselmesi açısından büyük yarar sağlayacaktır. Okuma yazma oranının düşük olduğunu şikayet eden bir millet olarak, kitaplara yakın olacak her türlü çalışmayı desteklemeliyiz. Hatta yediden yetmiş yediye, iyi yazanından kötüsüne, cesaretlendirmeli, orada psikolojik aydınlamaları gözlemlemeliyiz. Hiçbir ilgi, ilgilenilenin yolunda ilerlemeden yolu bitirmez. Yolun başındaki kişiyle sonunda olan aynı değildir. Yazarların tecrübeli dünyasıyla tanışıp, sohbetleriyle aydınlanmak şansı yadsınamaz."

Yazılı kültür sürecini gözeneklerinde yaşayıp tamamlamadan, görsel kültür sürecini yaşamaya başlayan, üstelik görsel kültürün kendi iç dinamikleriyle değil de dış dinamiklerce belirlendiği toplumumuzda "yaratıcı yazarlık" kurslarının artış göstermesini doğal karşılamak gerekir. Görsel kültürün de arka planının yazılı kültür üzerinde yükseldiği düşünülürse, bu gelişmenin önemi ve nedeni anlaşılacaktır. Ne var ki söz konusu kurslarda görev alan eğitimcilerin, eğitim programlarının doğru ve sağlıklı olması gerekir. Aksi durumda amaçla uyuşmayan sonuçlarla karşı karşıya kalırız.

ETKİNLİK

FUTURE

26 Haziran 2019

Saat: 14:00

KüçükÇiftlik Park,
İstanbul**AYTA SÖZERİ
AÇIKHAVA
GAZINOSU**

05 Temmuz 2019

Saat: 21:15

Harbiye Cemil Topuzlu
Açikhava Tiyatrosu,
İstanbul**GUESS J BALVIN**

26 Temmuz 2019

Saat: 15:00

KüçükÇiftlik Park,
İstanbul**İKİNİN BİRİ**

20 Ağustos 2019

Saat: 21:00

Ayvalık Amfitiyatro,
Balıkesir

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

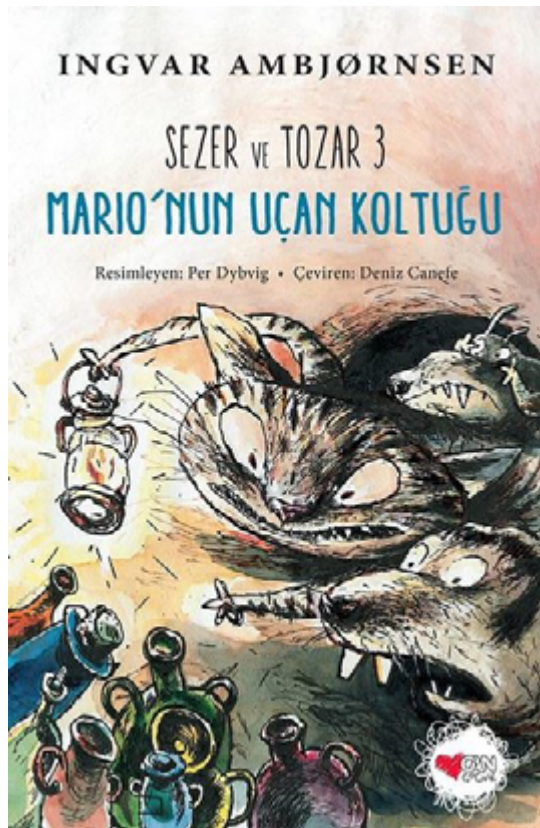
Sanatın Işığında 78 Yıl

Yazar: Cevad Memduh Altar

Çevirmen: Yonca Aşçı Dalar

Yayınevi: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Sayfa Sayısı : 848

Mario'nun Uçan Koltuğu-Sezer ve Tozar 3

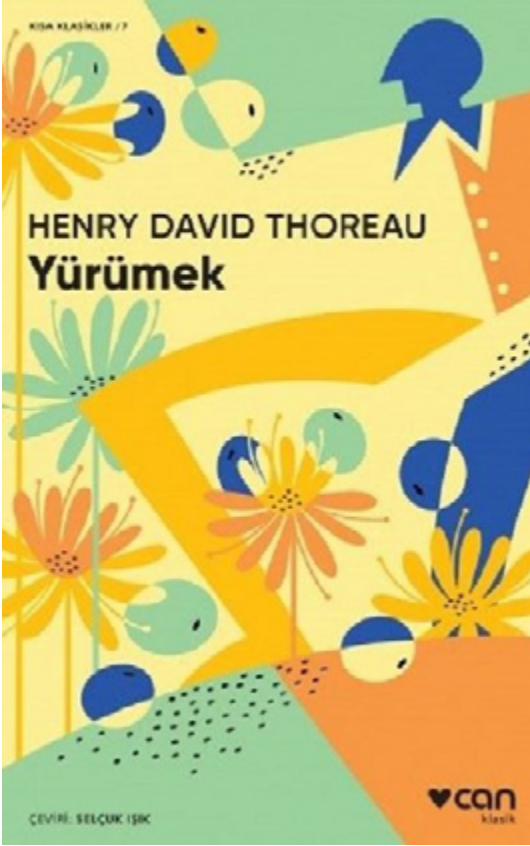
Yazar: Ingvar Abmjörnsen

Çevirmen: Deniz Canefe

Yayınevi: Can Çocuk Yayınları

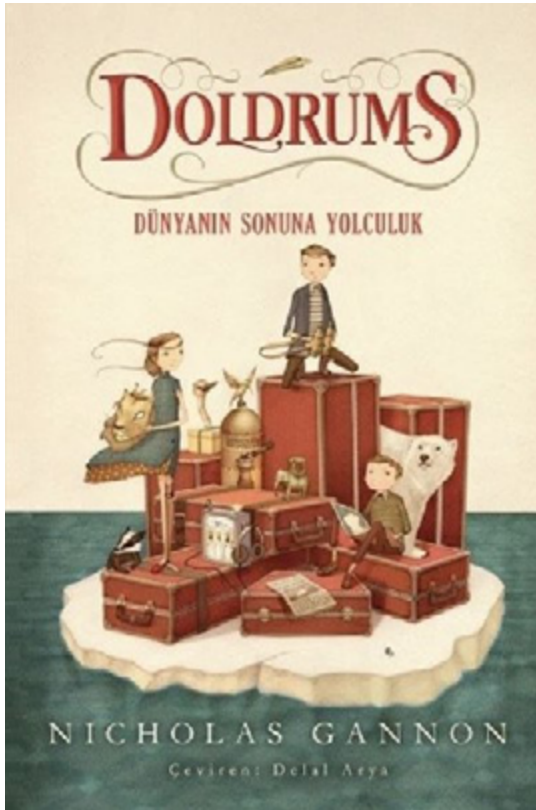
Sayfa Sayısı: 104

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

YürümeK-Kısa Klasikler 7

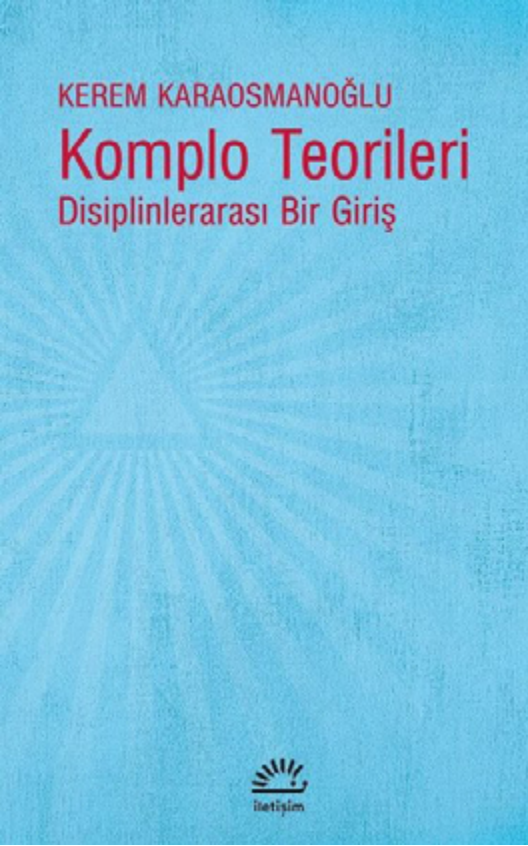
Yazar: Henry David Thoreau
 Çevirmen: Selçuk Işık
 Yayınevi: Can Yayınları
 Sayfa Sayısı : 88

Doldrums-Dünyanın Sonuna Yolculuk

Yazar: Nicholas Gannon
 Çevirmen: Delal Asya
 Yayınevi: Can Çocuk Yayınları
 Sayfa Sayısı: 340

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Komplo Teorileri

Yazar: Kerem Karaosmanoğlu
Yayınevi: İletişim Yayıncılık
Sayfa Sayısı : 248

Belleğin Girdapları

Yazar: Behçet Çelik
Yayınevi: İletişim Yayınları
Sayfa Sayısı: 266

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

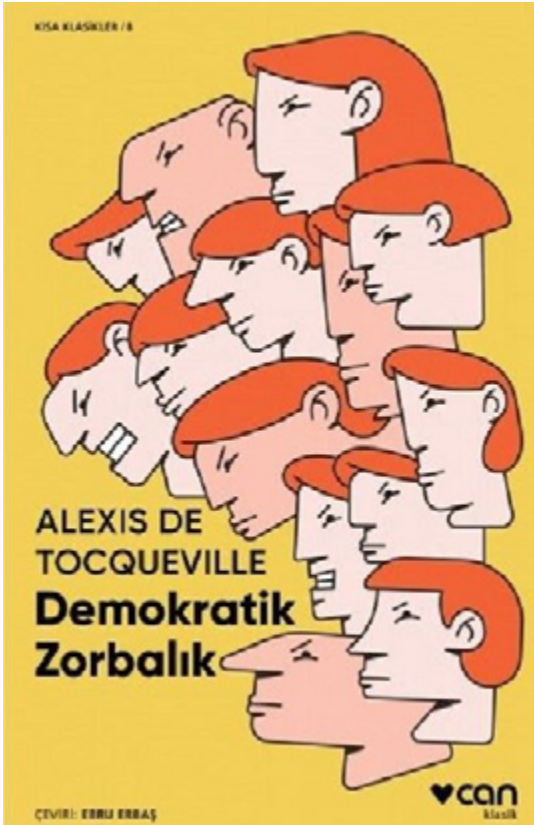

Hanımların Dikkatine

Yazar: **Seray Şahiner**

Yayınevi: **Everest Yayınları**

Sayfa Sayısı : **214**

Demokratik Zorbalık

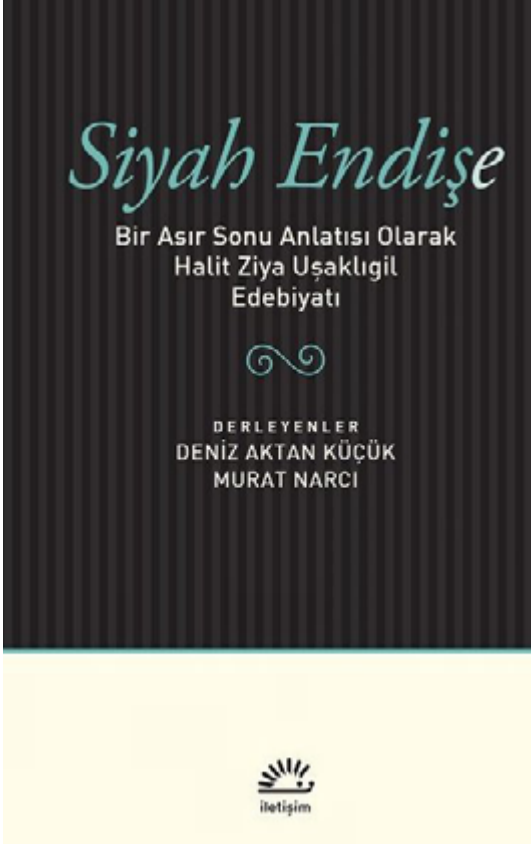
Yazar: **Alexis De Tocqueville**

Çevirmen: **Ebru Erbaş**

Yayınevi: **Can Yayınları**

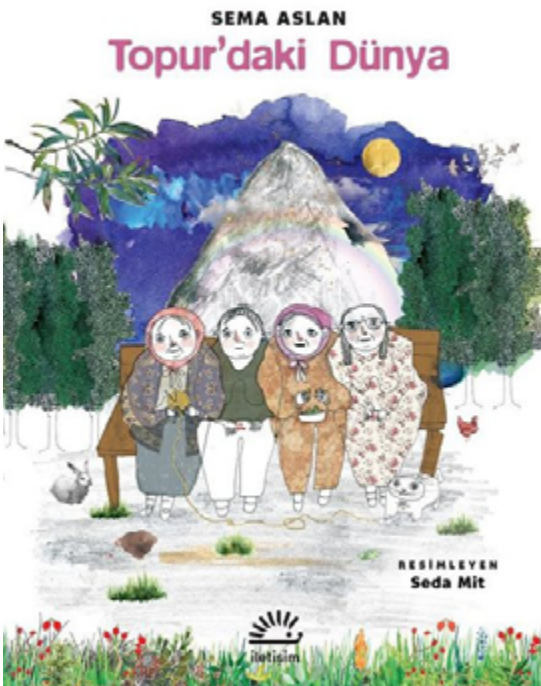
Sayfa Sayısı: **64**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Siyah Endişe Bir Asır Sonu Anlatısı Olarak Halit Ziya Uşaklıgil

Derleyen: Deniz Aktan Küçük, Murat Narci
Yayınevi: İletişim Yayınları
Sayfa Sayısı : 360

Topur'daki Dünya

Yazar: Sema Aslan
Yayınevi: İletişim Yayınları
Sayfa Sayısı: 52

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Bıçağın Kendisi

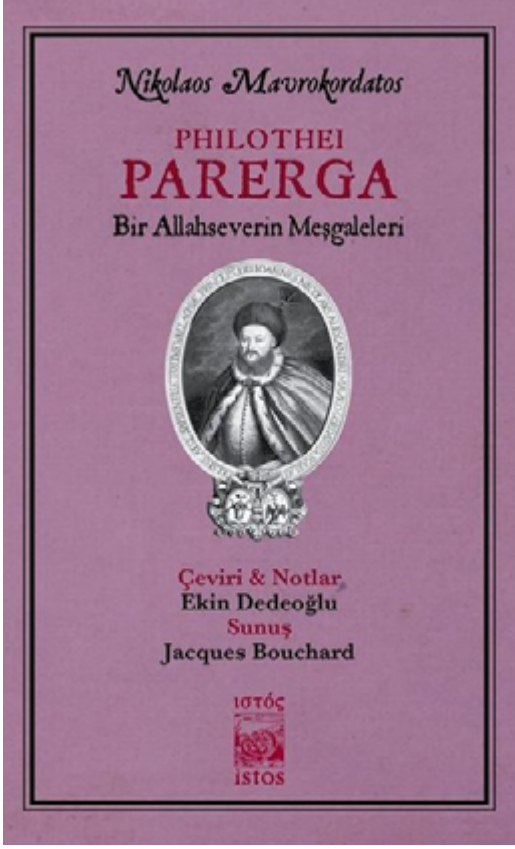
Yazar: Joe Abercrombie
Yayınevi: İthaki Yayınları
Sayfa Sayısı : 532

Charon'un Pençesi

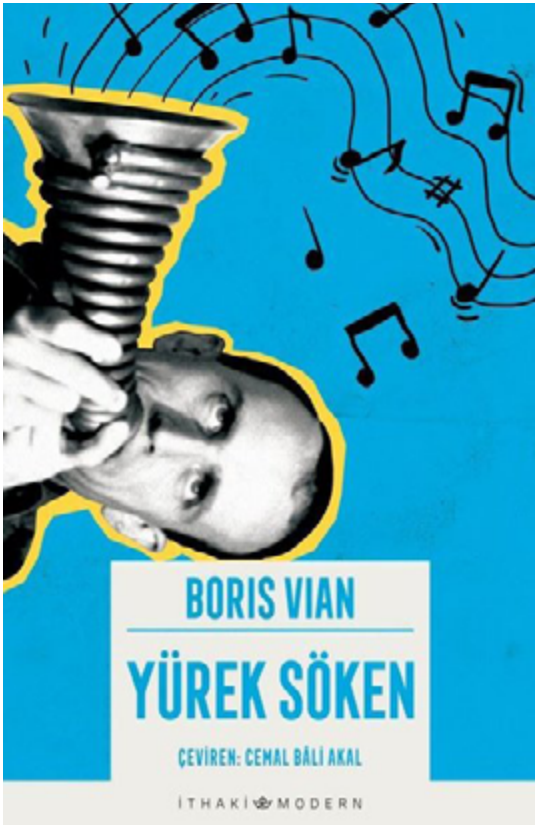
Yazar: R. A. Salvatore
Yayınevi: İthaki Yayınları
Sayfa Sayısı: 424

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Philothei Parerga Bir Allahseverin Meşgaleleri

Yazar: Nikolaos Mavrokordatos
Çevirmen: Ekin Dedeoğlu
Yayınevi: İstos Yayınları
Sayfa Sayısı : 222

Yürek Söken

Yazar: Boris Vian
Çevirmen: Cemal Bali Akal
Yayınevi: İthaki Yayınları
Sayfa Sayısı: 256

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Gitmediğim Bir Yerde

Yazar: **İlhami Sıdar**

Yayınevi: **İthaki Yayınları**

Sayfa Sayısı : **168**

Dersim Üç Dağ İçinde

Derleyen: **Serhat Halis**

Yayınevi: **Nota Bene Yayınları**

Sayfa Sayısı: **280**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Mutluluk Rüyası Fabrikası

Yazar: Dicle Keskinoglu
Yayınevi: Kırmızı Kedi
Sayfa Sayısı : 80

FERİDUN ORAL

Bir Demet Kuru Soğan

Bir Demet Kuru Soğan

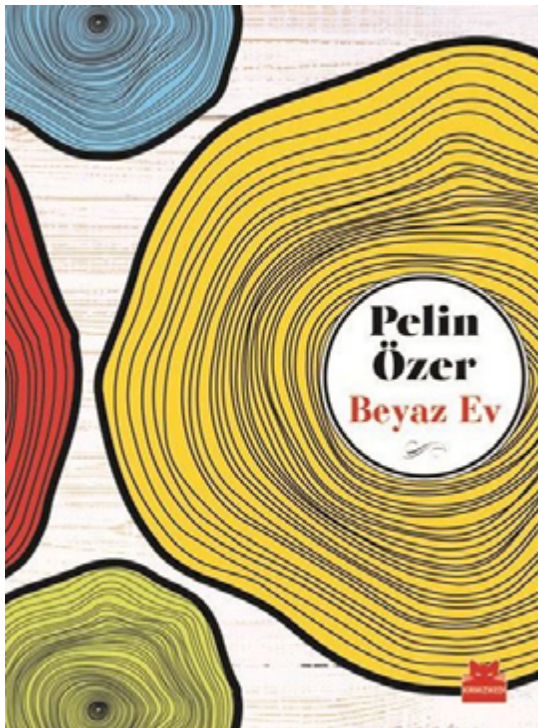
Yazar: Feridun Oral
Yayınevi: Kırmızı Kedi
Sayfa Sayısı: 232

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Nâzim'in Harp Okulu ve Donanma Davaları

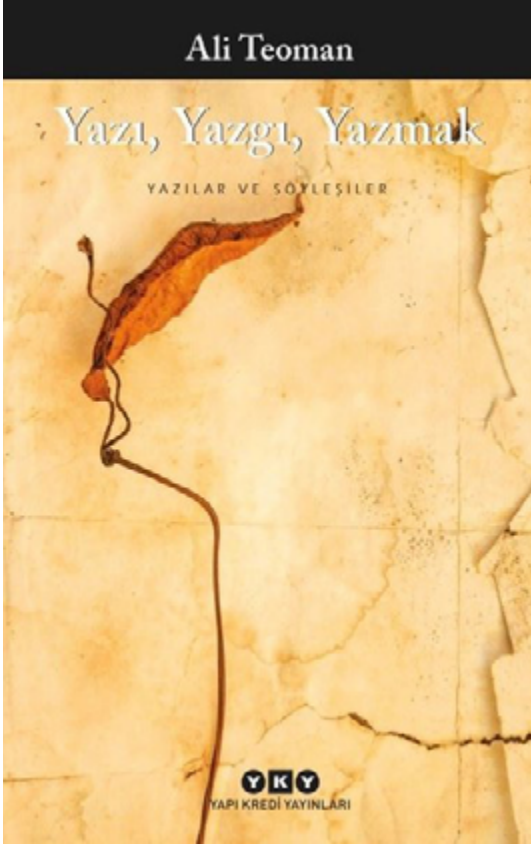
Yazar: Hikmet Çiçek
Yayınevi: Kırmızı Kedi
Sayfa Sayısı : 232

Beyaz Ev

Yazar: Pelin Özer
Yayınevi: Kırmızı Kedi
Sayfa Sayısı: 184

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Yazı, Yazgı, Yazmak

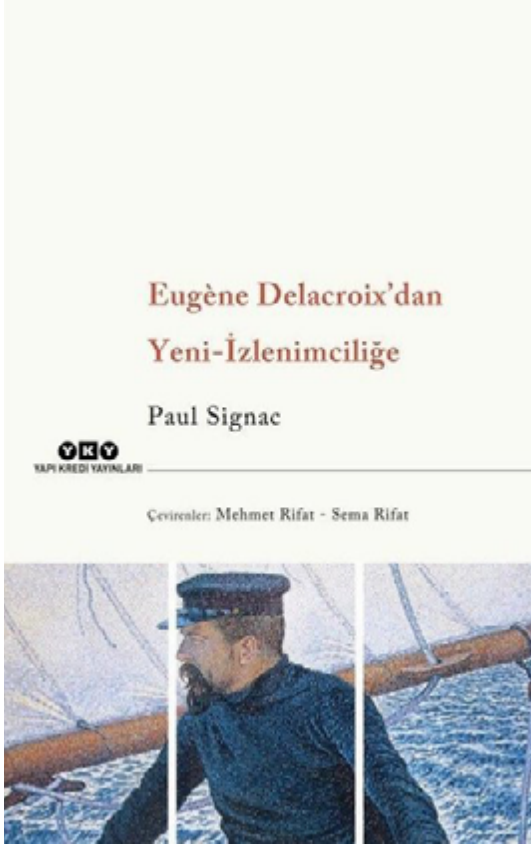
Yazar: **Ali Teoman**
Yayınevi: **Yapı Kredi Yayınları**
Sayfa Sayısı : **160**

Sondan Sonra

Yazar: **Megan Hunter**
Çevirmen: **Ayça Çınaroğlu**
Yayınevi: **Yapı Kredi Yayınları**
Sayfa Sayısı: **96**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

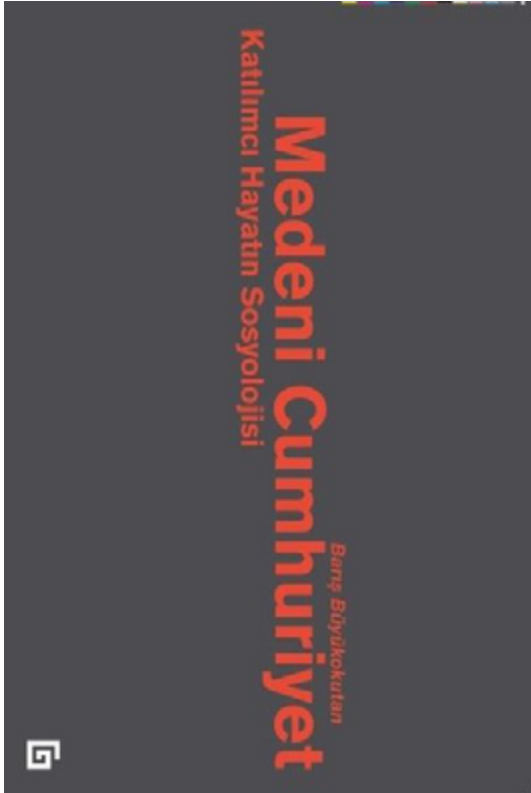
Eugene Delacroix'dan Yeni İzlenimcilige

Yazar: **Paul Signac**

Çevirmen: **Mehmet Rifat, Sena Rifat**

Yayınevi: **Yapı Kredi Yayınları**

Sayfa Sayısı : **96**

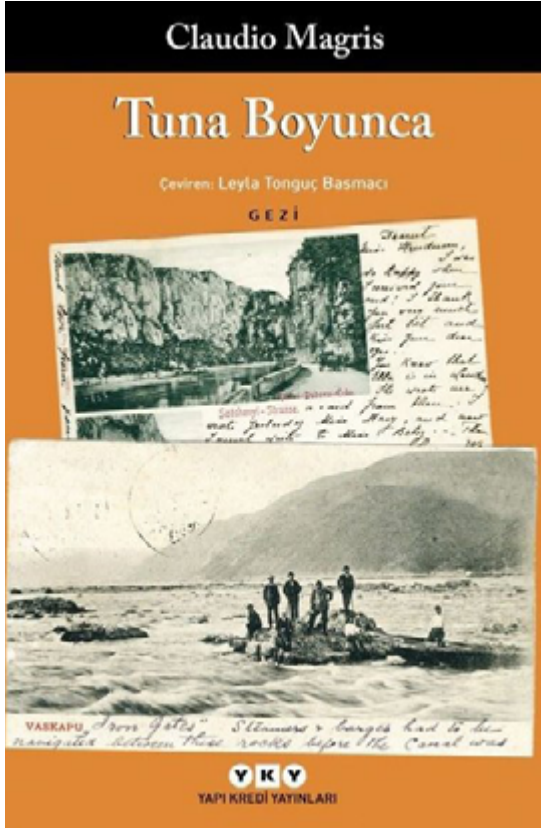
Medeni Cumhuriyet Katılımcı Hayatın Sosyolojisi

Yazar: **Barış Büyükokutan**

Yayınevi: **Koç Üniversitesi Yayınları**

Sayfa Sayısı: **135**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Tuna Boyunca

Yazar: **Birol Bayram**

Yayınevi: **Yapı Kredi Yayınları**

Sayfa Sayısı : **416**

Sanat: Görünendeki Görünmeyen

Yazar: **Önay Sözer**

Yayınevi: **Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları**

Sayfa Sayısı : **308**

ÇOK SATAN KİTAPLAR

EDEBİYAT

1. Bir İdam Mahkumunun Son Günü

Victor Hugo , Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

2. 1984

George Orwell, Can Yayınları

3. Şeker Portakalı

Jose Mauro De Vasconcelos, Can Yayınları

4. Hayvan Çiftliği

George Orwell, Can Yayınları

6. Körlük

Jose Saramago, Kırmızı Kedi

7. Fahrenheit 451

Ray Bradbury, İthaki Yayınları

8. Beyaz Zambaklar Ülkesi

Grigory Petrov, Karbon Kitaplar

9. Olağanüstü Bir Gece

Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

10. Simyacı

Paulo Coelho, Can Yayınları

11. Fareler ve İnsanlar

John Steinbeck, Sel Yayıncılık

12. İçimizdeki Şeytan

Sabahattin Ali, Yapı Kredi Yayınları

13. Cesur Yeni Dünya

Aldous Huxley, İthaki Yayınları

14. Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu

Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

15. On Dakika Otuz Sekiz Saniye

Elif Şafak, Doğan Kitap

ÇOK SATAN KİTAPLAR

EDEBİYAT DIŐI

- 1. Bir Ömür Nasıl Yaşanır?**
Hayatta Doğru Seçimler İçin Öneriler
İlber Ortaylı, Kronik Kitap
- 2. Momo**
Michael Ende, Pegasus Yayınları
- 3. Tüfek, Mikrop ve Çelik**
Jared Diamond, Pegasus Yayınları
- 4. Kendine İyi Davran Güzel İnsan**
Beyhan Budak, Destek Kitap
- 5. Metastaz**
Barış Pehlivan-Barış Terkoğlu, Kırmızı Kedi
- 6. Gerçek Tıp Yitik Şifanın İzinde**
Aidin Salih, Yitik Şifa
- 7. İfsa**
Toygun Atilla, Kırmızı Kedi
- 8. Her Şey Değişir**
Anette Inselberg, Destek Yayınları
- 9. IKIGAI - Japonların Uzun ve Mutlu Yaşam Sırrı**
Hector Garcia, Francesc Miralles, İndigo Kitap
- 10. Sirkadiyen Beslenme**
Ayşegül Çoruhlu, Doğan Kitap
- 11. İyi Hissetmek**
Dr. David Burns, Psikonet Yayınları
- 12. Hayvanlardan Tanrılara Sapiens**
Yuval Noah Harari, Kolektif Kitap
- 13. Türk Askeri Kültürü**
Kolektif, Kronik Kitap
- 14. İrade Terbiyesi**
Jules Payot, Ediz Yayınevi
- 15. Vazgeçebilmek**
Guy Finley, Destek Yayınları

